

KAMU ESPOON
KAUPUNGIN
MUSEO

kokoelmapolitiikka 2019

Tunnemme Espoon!

Sisältö

Johdanto	5
KAMU Espoon kaupunginmuseon kokoelmatehtävä	6
Kokoelmatyön toimintaympäristö	8
Toimintaa ohjaavat arvot ja strategiset periaatteet	11
Kokoelmatyön organisointi	13
Kokoelmien ja kokoelmatyön historia	14
Kokoelmat objektityypeittäin	16
Esinekokoelma	17
Arkistokokoelmat	19
Kirjakokoelma ja käsikirjasto	20
Valokuvakokoelma	20
Arkeologiset kokoelmat	23
Rakennusosat	24
Tallennuksen painopisteitä ja ajankohtaisia menetelmiä	27
Painopistealueet	27
Valtakunnallinen tallennustyönjako	27
Nykydokumentointi	28
Osallistavat menetelmät kokoelmatyössä	29
Kokoelmien hallinta	33
Kokoelmiin liittämisen prosessi	35
Tutkimus ja luettelointi	35
Luettelointi	36
Kokoelmatutkimus	38
Arvaluokitus	38
Poistaminen kokoelmasta	39
Kokoelmahallintajärjestelmä KAUKO	42
Kokoelmien hoito ja kokoelmalogistiikka	44
Kokoelmien saavutettavuus ja tuotteistaminen	47
Kokoelman käyttäjät	47
Näyttelyt ja julkaisut	48
Verkkopalvelut	50

*Kansikuva:
Tuhkakuppeja, valmistanut
Kauklahden lasitehdas.
Kuva Rauno Träskelin.*

Nyholmin perheen esineitä. Kuva Johnny Korkman.

Johdanto

Kokoelmapolitiikka on museon kokoelmahallinnan tärkein asiakirja, joka esittelee kokoelmien historiaa ja luonnetta sekä antaa suuntaviivat kokoelmien kehittämiselle. Kokoelmapolitiikka kuvaa museon kokoelmahallinnan osa-alueet ja kokoelmia koskevat toimintatavat, prosessit ja sisäisen työnjaon.

Espoon kaupunginmuseon ensimmäinen kokoelmapoliittinen ohjelma julkaistiin 2011. Ohjelmaa päivitettiin nyt ensimmäistä kertaa, päivitystyö tehtiin moniammatillisen työryhmän toimesta 2019. Työryhmän muodostivat intendentit Annamari Eskola, Tryggve Gestrin, Tomi Heikkilä, Suvi Kettula, Leena Sipponen, Eetu Sorvali, Virpi Talja Nerman sekä palveluyksikön päällikkö Riitta Kela. Koko kaupunginmuseon henkilökunta osallistui kokoelmapolitiikkatyöhön työpajassa keväällä 2019.

Myös kaupunkilaisten osallistamista kokoelmapolitiikkatyöhön kokeiltiin ensimmäistä kertaa.

Kokoelmapolitiikka on tärkeä työkalu kaupunginmuseon sisäiseen kokoelmatyöhön, mutta yhtä tärkeä se on suhteessa ympäröivään maailmaan. Sen avulla museo määrittelee paikkaansa osana valtakunnallista museokenttää. Kokoelmapolitiikka on myös tärkeä väline avattaessa omalle kaupunkiorganisaatiolle ja päättäjille museon kokoelmaprofiilia ja kokoelmia koskevia periaatteita. Kokoelmapolitiikan päivityksen jälkeen kokoelmatyön kehittäminen jatkuu palvelumuotoilun ja prosessien kehittämisen avulla pyrkimyksenä mahdollisimman tehokkaasti hallitut, laadukkaat ja kestävä kehityksen vaatimukset huomioivat museokokoelmat.

KAMU Espoon kaupunginmuseon kokoelmatehtävä

KAMU Espoon kaupunginmuseo on kulttuuriperinnön oppimis- ja osaamiskeskus, joka luo Espoo-identiteettiä tuottamalla espoolaista kulttuuriperintöä yhdessä kaupunkilaisten kanssa. Espoon kaupunginmuseo tallentaa, tutkii, säilyttää ja pitää esillä aineistoa ja tietoa ihmisestä ja hänen ympäristöstään sekä toimii kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristön asiantuntijana ja palveluntuottajana.

Museon ydintehtävä on hoitaa kokoelmien sisältämää kulttuuriperintöä, kartuttaa sitä viisaasti ja tehdä sitä tunnetuksi. Kaupunginmuseo toimii alueensa paikallismuseona ja sen alueellinen vastuutehtävä on espoolaisen kulttuuriperinnön tallentaminen. Kokoelmatyötä tehdään kuntalaisten kanssa ja kokoelmatietoja avataan käyttöön erilaisissa verkkopalveluissa mahdollisuuksien mukaan.

Suunnitelmallisesti kartutetut, hyvin dokumentoidut ja asiantuntevasti hoidetut kokoelmat ovat museon monen toiminnan perusta. Museon kokoelmat muodostavat keskeisen tieto-

varannon, jota hyödynnetään julkaisuissa, näyttelytoiminnassa ja yleisötyössä.

Kokoelmien sisältämää tietoa kartutetaan aineistojen luetteloinnilla ja tutkimuksella. Kokoelmatyössä näkyy museon luonne muistiorganisaationa: museoon tallennetut esineet, valokuvat, arkistoaineisto ja muut objektit ovat todistuskappaleita ihmisestä, ilmiöistä ja tapahtumista eri ajoilta. Kokoelmat luovat kuvaa menneisyydestä, nykyhetkeen peilautuen, ja vaikuttavat siihen, millainen kuva kulttuuristamme välittyy tulevaisuudelle.

Museokokoelma syntyy ja säilyy aina valintojen tuloksena; se on museon tulkinta tallentamisen arvoisista asioista menneisyydessä ja nykyajassa. KAMU Espoon kaupunginmuseon kokoelmatyön tavoitteena on tarjota ja tallentaa kokoelmien avulla monipuolinen kuva Espoosta ja espoolaisuuden ytimeistä.

*Lintuhäkki Espoonkartanosta.
Kuva Janica Hyvönen.*

Kokoelmatyön toimintaympäristö

Villa Rulludd 2005.

Espoo on nopeasti kasvava Suomen toiseksi suurin kaupunki. Espoon väestönkasvu ja kaupungistumiskehitys jatkuvat ja ympäristön muutos on nopeaa. Museon tavoitteena on tallentaa Espoon muutos nyt ja tulevaisuudessa eri tavoin osaksi museon kokoelmia kaikkien espoolaisten käyttöön. Lisäksi kulttuuriperinnön vaaliminen yhdessä kaupunkilaisten kanssa on kaupunginmuseon merkittävä tehtävä muuttuvassa ympäristössä.

Myös museoalan toimintaympäristö ja lainsäädäntö muuttuvat. Uusi museolaki tulee voimaan 2020, jolloin museoiden valtionosuusjärjestelmä uudistuu. Alueelliset ja valtakunnalliset vastuumuseot korvaavat maakunta- ja aluetaidemuseot ja valtakunnalliset erikoismuseot. Espoon kaupunginmuseo haki uudelleen valtionosuusjärjestelmän piiriin 2019 ja jatkaa vuoden 2020 alusta toimintaansa paikallisena kulttuuri-

ympäristön viranomaisena Keski-Uudenmaan vastuumuseon kanssa tehdyn sopimuksen perusteella.

Museoiden valtakunnallinen tallennus- ja kokoelmayhteistyö TAKO on uudistanut ja kehittänyt suomalaisten museoiden kokoelmatyötä jo kymmenen vuotta. Museoiden yhdessä sopima kokoelmatyön työnjako ja erilaiset yhteiset nykydokumentointihankkeet auttavat Espoon kaupunginmuseota määrittelemään, mitä ja miten sen kokoelmiin tallennetaan.

Museotyötä ja myös kokoelmatyötä ohjaa lainsäädäntö. Tärkeimmät toimintaa säätelevät lait ovat museolaki ja -asetus, muinaismuistolaki, laki rakennusperinnön suojelusta, maankäyttö- ja rakennuslaki, tekijänoikeuslaki, EU:n tietosuojalaki ja siihen liittyvä kansallinen lainsäädäntö sekä arkistolaki.

Leppävaara 2002-2003. Kuva Raimo Heino.

Museolaki on lähtökohta Espoon kaupunginmuseon toiminnalle. Vuonna 2020 voimaan tulevan museolain mukaan museotoiminnan tarkoituksena on kokoelmatyön näkökulmasta tarkasteltuna kulttuuri- ja luonnonperinnön sekä taiteen tallentaminen ja säilyttäminen, aineistoja ja muita sisältöjä koskevan tutkimuksen edistäminen ja hyödyntäminen sekä aineistojen ja tiedon saatavuuden, saavutettavuuden ja käytön edistäminen.

Tekijänoikeuslaki asettaa museon toiminnalle reunaehdoja tekijänoikeuden piiriin kuuluvien teosten esittämisestä ja jakamisesta. Tekijänoikeuslaki ja kokoelmiin liittyvät sopimukset määrittävät objektien käyttöä osana museon omaa toimintaa sekä julkaisemista ja jakamista kolmansien osapuolien käyttöön.

EU:n tietosuoja-asetus ja siihen liittyvä kansallinen lainsäädäntö säätelevät henkilötietoihin liittyviä kysymyksiä museotyössä. Ne määrittelevät museon mahdollisuuksia tallettaa ja julkaista kokoelmiin liittyvää henkilötietoa. Saavutettavuus-direktiivi ja verkkosisällön saavutettavuusvaatimusten soveltaminen käynnistyi portaittain 23.9.2019, ja vaikuttaa esimerkiksi erilaisiin verkkosivustoihin, joissa kokoelmia esitellään.

Museo noudattaa kokoelmatyössään myös kansainvälisiä sopimuksia ja suosituksia, kuten ICOM:n (International Council of Museums) Museotyön eettisiä sääntöjä sekä Suomen museoliiton ja Museoviraston antamia ohjeita ja suosituksia. Erityistä huomiota kiinnitetään tulevana vuosina kestävä kehityksen mukaiseen kokoelmatyöhön eli kestäväan kartuttamiseen, konservointiin ja säilyttämiseen sekä erityisesti kokoelmatyön kulttuuriseen ja sosiaaliseen kestävytyteen.

Lyhty Träskändan kartanosta. Kuva Museokuva.

Toimintaa ohjaavat arvot ja strategiset periaatteet

Espoon kaupungin strategia, KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma ja näistä johdetut museon arvot, tarina, visio ja motto ohjaavat kokoelmatyötä KAMU Espoon kaupunginmuseossa.

Museon visio *“Merkityksellisiä kohtaamisia - historiasta ammentaan, nykyhetkeen peilaten ja tulevaisuuteen tähyten”* tuo esille kokoelmatyön keskeiset näkökulmat. Kokoelmatyötä tehdään yhdessä kaupunkilaisten kanssa sekä kokoelmien avulla tarjotaan merkityksellisiä kohtaamisia historiaan pohjautuen museon näkökulmien ulottuessa myös nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Museon motto *“Tuntemme Espoon”* on yhtä aikaa kaiken kokoelmatyön lähtökohta ja tavoite, sillä kokoelmatyössä tulee tuntea kaupunki ja sen historia, mutta toisaalta oppia siitä koko ajan uutta.

Kaupunginmuseo toteuttaa työssään Espoon kaupungin arvoja asukas- ja asiakaslähtöisyydestä, vastuullisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta. Museon näkökulmasta keskeisiä arvoja ovat erityisesti aitous ja vuorovaikutus. Kaupunginmuseo on oppiva ja yhteisöllinen organisaatio.

Kokoelmatyössä ollaan pyrkimässä kaupungin strategian mukaisesti kaupunkilaisten osallisuuden ja yhdessä tekemisen lisäämiseen sekä digitaalisen läsnäolon ja kokoelmatarjonnan vahvistamiseen avoimen datan keinoin. Museon tarina antaa kokoelmatyön tavoitteille vahvan ja selkeän perustan:

“Ihminen on aina etsinyt omaa identiteettiään. Hän kaipaa tietäjää, joka tuntee hänet, historian ja osaa visioida myös tulevaisuuteen. Museolle kertyneet tuhannet tarinat kertovat espoolaisen tarinaa, rakentavat yhteenkuuluvuutta ja herättävät keskustelua, kaikkea sitä, miten omaa identiteettiä voi vahvistaa. Museo on espoolaisten kanssakulkija, joka on vaalinut espoolaisten ja espoolaisuuden historiaa, kerännyt, säilyttänyt ja esitellyt sitä vuosikymmenten ajan. Yhdessä tekemällä opitaan ja oivalletaan.”

Espoon visio

Verkostomainen viiden kaupunkikeskuksen Espoo on vastuullinen ja inhimillinen edelläkävijäkaupunki, jossa kaikkien on hyvä asua, oppia, tehdä työtä ja yrittää ja jossa espoolainen voi aidosti vaikuttaa.

Museon visio

Merkityksellisiä kohtaamisia - Historiasta ammentaan, nykyhetkeen peilaten, tulevaisuuteen tähyten.

KulttuuriEspoo 2030

Vuonna 2030 Espoo on luova ja rohkea kulttuuri- ja taidekaupunki, joka tukee kestävästä elämäntapaa. Kulttuuri ja taide ovat läsnä kaupungin hengessä, asukkaiden arjessa, fyysisessä kaupunkiympäristössä ja espoolaisessa identiteetissä.

Museon motto

Tuntemme Espoon!

Harjoittelija Laura Löfman 2019. Kuva Hanna Leikas.

Kokoelmatyön organisointi

KAMU Espoon kaupunginmuseo kuuluu kaupungin sivistystoimen kulttuurin tulosityksikköön omana palvelualueenaan. Museon toiminnasta on määrätty Espoon kaupungin hallintosäännössä, jonka mukaan kulttuurilautakunta vastaa kaupungin museotoiminnasta. Museon työtä johtaa museonjohtaja, ja museon toimintaa ohjaa tarkemmin Espoon kaupungin kulttuurin tulosityksikön toimintaohje.

Kaupunginmuseossa kokoelmatyö kuuluu museon kulttuuri-perinnön tiedontuotanto ja tietopalvelu -yksikköön, jonka päällikkö johtaa kokoelmatyön kokonaisuutta museonjohtajan alaisuudessa. Hän vastaa toimintasuunnitelmassa kokoelmapalveluille asetettujen toimintatavoitteiden ja palveluiden strategisesta kehittämisestä ja seurannasta. Kokoelmatyön parissa työskentelevät intendentit (esineet, arkisto, valokuvat, kulttuuriympäristötyö), konservaattori ja museomestari. Kokoelmatyötä tekee kokoaikaisesti 6 vakituista työntekijää (vuoden 2019 tilanne). Koko kaupunginmuseossa on 28 vakanssia. Myös muu henkilöstö osallistuu vaihtelevasti kokoelmatyöhön.

Kokoelmatyön kehittämisen ja päätöksenteon keskeinen työväline on museon kulttuuriperinnön palveluryhmä, lyhyemmin KUPE. Kokoelman muodostusta koskevat päätökset tehdään kollegiaalisesti palveluryhmässä. Ryhmässä tarkastellaan myös muita kokoelmiin liittyviä kysymyksiä monipuolisesti esimerkiksi yleisöpalvelutyön ja tulevien näyttelyiden näkökulmista.

Intendentit vastaavat oman toiminta-alueensa kokoelmatyöstä ja työn kehittämisestä. Erityinen strategian mukainen painopistealue on kokoelmien digitoinnin, avoimuuden ja

osallisuuden lisääminen. Konservaattori ja museomestari vastaavat kokoelmien säilymiseen, kuntoon, logistiikkaan, säilytysolosuhteisiin ja muihin teknisiin kysymyksiin liittyvistä asioista.

Vakinaisten työntekijöiden lisäksi kokoelmatyöhön osallistuu vuosittain lukuisia määräaikaista työntekijöitä projektirahoituksella ja erilaisilla harjoittelusopimuksilla. Museo tarjoaa harjoittelupaikkoja alan opiskelijoille ja työelämään tutustuville toimintaresurssiensa rajoissa.

KUPE-ryhmän kokous. Paikalla Anniina Tella, Annamari Eskola, Saara Elomaa, Tomi Heikkilä, Leena Sipponen, Tryggve Gestrin. Kuva Hanna Leikas.

Kokoelmien ja kokoelmatyön historia

*Kristina Ekman haastattelee Aune Mansikkalaa 1976.
Kuva Urpo Koivisto.*

KAMU Espoon kaupunginmuseon kokoelmat syntyivät, kun Espoon kunta vuonna 1958 päätti perustaa museon Karvasmäkeen Glimsin tilalle. Tällöin espoolainen kotiseutuyhdistys Esbo Hembygdsförening r.f. antoi museon käyttöön keräämänsä vanhan espoolaisen talonpoikaisesineistön ja kirjakoelman, jota se oli koonnut vuodesta 1916. Museon hoidosta vastasi kotiseutusihteeri. Museo alkoi hankkia lisää kirjoja, esineitä sekä arkistoaineistoa. Kotiseutumuseon rinnalla kehitettiin kotiseutukirjastoa.

Kokoelmaa kasvatettiin etenkin agraariajan historiaan kuuluvalla materiaalilla, joka sopi esiteltäväksi Glimsissä. Aluksi kaikki esineet olivatkin siellä esillä. Museoon haluttiin tallettaa

Nyholmin perheen olohuone 1988. Kuva Rauno Träskelin.

erityisesti talonpoikaisväestön – joista suurin osa oli ruotsinkielisiä – elämänmuotoa, koska agraarikulttuurin muutos ja häviäminen huoletti monia Espoon väestön kasvaessa ja ympäristön muuttuessa nopeasti.

Museon kokoelmaan hankittiin 1960-luvulla aineistoa mm. huuto- ja antiikkikauppaostoin sekä lahjoituksina. Museoesineistön numerointi ja tietojen järjestelmällinen tallentaminen aloitettiin 1969. Museon työntekijöiden määrä kasvoi ja henkilöstö ammatillistui 1970-luvulla. Kuva-, asiakirja- ja kirjakokoelma kasvoivat, ja niiden säilytys ja hoito järjestettiin eri tiloihin kuin esinekokoelma.

Museon tallennustyössä on alusta lähtien ollut yhteistyökumppaneina mukana monia paikallisia yhdistyksiä ja aktiivisia kaupunkilaisia.

Espooseen ehdotettiin perustettavaksi kalastusmuseo jo 1960-luvulla ja siitä lähtien kerättiin saaristoihteista materiaalia. Koulujen materiaalia alettiin koota 1980-luvulla koulumuseon aikaansaamiseksi.

Muistitiedon kerääminen perinneaastatteluun aloitettiin 1970-luvun alussa, jolloin sai alkunsa nauhoitekokoelma. Vuonna 1974 tehtiin ensimmäinen Espoon museotoimen kokonaissuunnitelma Museoviraston kanssa ja kuvakokoelmia alettiin luetteloida. Museo alkoi kuvata tärkeimpiä Espoon kulttuurihistoriallisia ja esihistoriallisia kohteita ja museolle hankittiin oma kuvausvälineistö.

Espoon vanhan teollisen perinteen tallennus aloitettiin myös jo 1970-luvulla. Keramiikkatehdas Kera Oy, Kauklahden lasitehdas sekä tiiliteollisuus tulivat aktiivisen tallennustyön piiriin. Myös muiden yritysten historiaa on tallennettu, kuten paikallisten seurojen ja yhdistystenkin materiaalia.

Museokokoelmaan kerättiin suuret määrät yksityiseen elämänpiiriin kuuluvaa esineistöä 1970-luvulta lähtien. Valokuva-arkisto kasvoi, kun museo alkoi kopioida mm. yksityisessä omistuksessa olevia kaupunkilaisten elämään ja ympäristön muutokseen liittyviä valokuvia.

Aineistoja on saatu myös talteenottoina kaupungin haltuun päätyneistä kiinteistöistä. Kaupungin omistukseen tulleista Villa Elfvikistä, Villa Rulluddista, Karhusaaren huvilasta sekä

Albergan kartanosta on saatu materiaalia joko korjaustöiden yhteydessä tai myöhemmin. Kaupungin omistamien rakennusten dokumentointi on tuottanut paljon kuvamateriaalia sekä mm. kokoelman tapettinäytteitä. Vuonna 1974 museo sai valita esineistöä Bodomista Nedre Smedsin maatilalta, jonka valtio oli perinyt. Museo otti 1970-luvulla kokoelmaansa myös Kauniaisissa toimineen Hougbergin leipomon välineistön, sekä omistajaperheen aineistoa. Merkittävä hankinta oli 1988 museolle ostettu Gurli Nyholmin jäämistö Pentalan saaresta. Se sisältää kalastustilan asuin- ja muiden rakennusten kaiken aineiston. Kodin valokuvaaminen ja koko esineistön tallennus oli aikansa nykydokumentointiprojekti, joka mahdollisti vetovoimaisen kotimuseon avaamisen Pentalaan 30 vuotta myöhemmin.

Tärkeä tallennusalue on ollut Tapiolan suunnitteluun liittyvä materiaali. Asuntosäätiö luovutti asiakirja- ja valokuva-arkistoa museolle 2014. Tapiolan puutarhakaupungin ”isän” ja Asuntosäätiön toiminnanjohtajan Heikki von Hertzenin yksityisarkisto sekä esineistöä hankittiin perikunnalta jo 1989.

Museon toiminta laajeni 1980-luvulta lähtien monipuoliseen näyttelytoimintaan sekä toiminnallisen yleisötyön suuntaan, jonka takia kokoelmaan hankittiin myös sellaista aineistoa, jolla ei ollut espoolaista taustaa. Myös kirja- ja muun painetun materiaalin hankintoja motivoi tarve saada omaan käyttöön mahdollisimman kattava käsikirjasto.

Kokoelmat objektityypeittäin

Alueellisesti tallennuksen rajaksi on määritelty Espoo, mutta aineistojen joukossa on materiaalia myös Kauniaisten alueelta sekä Helsingistä ja muista kunnista. Espoon luonne muuttovoittoalueena näkyy kokoelmassa.

Tällä hetkellä KAMU Espoon kaupunginmuseon kokoelman merkittävimmät temaattiset kokonaisuudet ovat:

Espoon saaristokulttuuri

Tapiola asuinalueena ja kulttuuriympäristönä

muu espoolainen teollisuus

Asuntosäätiön kokoelmat ja Heikki von Hertzenin arkisto

Kauklahten lasitehdas Oy

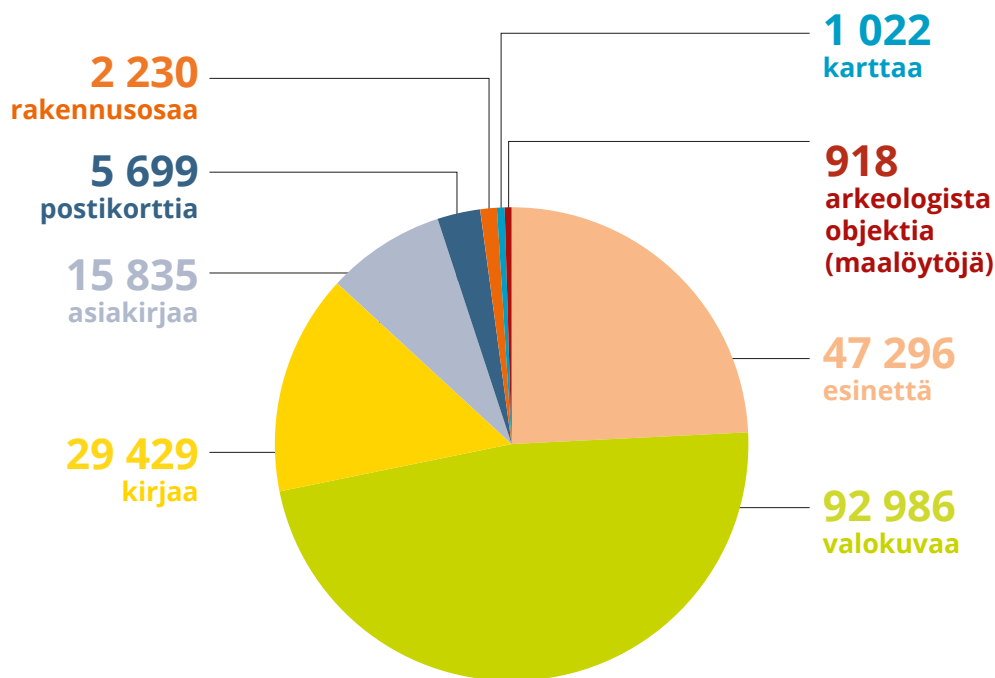
agraariajan Espoo

espoolaiset koulukokoelmat

Kera Oy:n keramiikkateollisuus

kartanot ja huvilat Espoon alueella

Kokoelmat objektityypeittäin Kauko-kokoelmahallintajärjestelmässä 2019

Esinekokoelma

Esinekokoelman kokonaismäärä on arviolta 50 000. Yli 47 000 esineestä on tietoja museon digitaalisessa kokoelmahallintajärjestelmässä Kaukossa.

Kokoelman juurena on vanha talonpoikaisesineistö espoolaisista maataloista, jota täydennettiin useiden vuosikymmenien ajan mm. maatalouden työvälineistöllä ja muulla agraariajan esineistöllä. Lisäksi kokoelmassa on jonkun verran käsityöläisten ja maalaispitäjän tilattoman väen materiaalia.

Jo 1960-luvulla kokoelmaan saatiin myös kartanoiden ja huviloiden esineitä. Huviloiden ja myöhemmin kesämökkien omistajaperheet olivat usein helsinkiläisiä, joka kytkee materiaalin tiiviisti Helsingin historiaan.

lältään vanhin kerrostuma esineistössä on 1700-luvun loppupuoliskolta. Siihen kuuluu esimerkiksi Albergan kartanon vellikello vuodelta 1762. Kartanoesineiden helmiin kuuluvat myös Träskändan kartanon omistajan Aurora Karamzinin trillat ja Espoon kartanosta saatu esineistö. Huvilamuseo Rulluddissa on esillä Kihlman-suvun lahjoittamaa huvilassa käytettyä aineistoa. Toinen suuri huvila-aineisto on Villa Elfvikistä. Siihen kuuluu mm. hienoja pukuteksteilejä.

Saaristokulttuurin esineistössä on Nyholmien kalastajatilán esineiden lisäksi eniten kalastuksen pyyntivälineitä. Ammattikalastuksen loputtua 1970-luvulla museoon hankittiin runsain määrin ammatti- ja myös kotitarvekalastajien verkkoja ja rysiä.

Kotien irtaimisto ja muu yksityisen elämänpiirin esineistö kuten sisustus- ja vaatetekstiilit muodostavat suuren osuuden

kokoelmasta. Esineistön ajallinen painopiste sijoittuu 1920-1960-luvuille. 2000-luvun esineistöä kokoelmassa on vähän. Kartutuksessa oli pitkään tavoitteena määrän kasvattaminen, eikä kaikkien talletusten yhteydessä taustatietoja dokumentoitu tarkkaan, tai taustatietoja ei ollut käytettävissä. Muutamassa tapauksessa kuitenkin jo 1970-luvulla dokumentointia tehtiin myös valokuvaten, kuten Bodomin Nedre Smedsin talon irtaimiston hankinnan yhteydessä.

Kera Oy:n ja Kauklahden lasitehtaan tuotteiden systemaattinen keräys aloitettiin 1970-luvulla ja se jatkuu edelleen. Soukassa Staffanin saarella toimineiden puusepänverstaiden historiaa tutkittiin 1980-luvun lopulla ja sen jälkeen kokoelmaan on hankittu hyvä otos näiden verstaiden tuotteita. Muutakin Espoossa tuotettua teollista esineistöä on talletettu jonkun verran, samoin muuhun yritystoimintaan liittyvää materiaalia kuten kaupalliikkien esineitä.

Espooseen suunniteltiin koulumuseota, jota varten kerättiin pääosin kansakoulujen materiaalia. Tätä materiaalia saatiin esille Koulumuseo Lagstadiin vuonna 2003. Myös ajokalumuseon perustamista pohdittiin, jonka takia museo otti vastaan runsaasti erilaisia rattaita ja rekiä.

Kunnallisten toimijoiden historiaa on talletettu ottamalla kokoelmaan aineistoa esimerkiksi Muuralan sairaalasta ja Aurora-kodista, sekä eri virastojen esineistöä maalaiskunnan, kauppalan ja kaupungin ajalta. Espolaisten yhdistysten materiaalia on talletettu, samoin palotoimen historiaa.

Tekstiilien osuus esinekokoelmassa on huomattavan suuri, se lähenee viidesosaa kaikista esineistä. Käsityönä valmistettujen

Kauklahden lasitehtaasta maalattuja maljakoita. Kuva Rauno Träskelin.

vaatteiden ja kodin käyttö- ja koristetekstiilien määrä kokoelmassa on seurausta suuresta tarjonnasta, joka kuvastaa sitä tunnesidettä, mikä ihmisillä niihin on.

Esinekokoelmatyön tavoite on saada aineisto inventoitua, kuvattua ja luetteloitua kokoelmahallintajärjestelmään sellaiselle tasolle, että se saataisiin arvioinnin ja arvoluokituksen piiriin. Tämä mahdollistaa kartutuksen entistä tarkemman suunnittelun ja tarvittavien poistojen tekemisen. Esinekokoelman sisällä on myös erillisiä kokonaisuuksia, jotka eivät enää nykykatsannon mukaan kuulu Espoon kaupunginmuseon tallennusalueelle.

Arkistokokoelmat

Museoarkiston, alun perin kotiseutuarkiston, ensimmäiset sisällöt olivat nuotteja, karttoja, valokuvia, ostokortteja, verolippuja, linja-autojen aikatauluja, juhlaohjelmia, vaalijulisteita, Espoota koskevia pieniä painotuotteita ja postimerkkejä sekä erilaisia 1700-1800-lukujen asiakirjoja. Glimsiä koskevia asiakirjoja kopioitiin museon käyttöön jo varhain ja Glimsiin liittyvä arkistomateriaali täydentyy edelleen.

Museoarkiston ns. käsikirjoitusarkisto muodostui 1970-luvun alussa pienimuotoisista tutkimuksista ja selvityksistä. Museoarkistoon on vuosien mittaan myös kopioitu Espoota koskevia aineistoja, joiden alkuperäiskappaleita säilytetään muualla. Museon säilyttämiä alkuperäisiä aineistoja ovat tyypillisesti muistelmät, rakennusten piirustukset ja tapettinäytteet espoolaisista rakennuksista.

Tärkeää muistitietoaineistoa ovat haastattelut, joiden aihepiiri on laaja aina työväenliikkeestä ja kalastuksesta koulumuistoi-

hin ja pirtun salakuljetukseen. Haastattelujen yhteydessä on tehty karttoja sekä saatu muita liiteaineistoja arkistoon. Ääninauhoista on viime vuosina saatu digitoitua lähes puolet ja digitoituja äänitteitä säilytetään arkistonauhoina Mikkelissä Disec Oy:n hallinnoimassa YKSA-arkistossa. Kuvanauhoja ja liikkuvan kuvan tallenteita on muutamia satoja.

Kotiseutu- ja kaupunginosayhdistysten aineistoista muodostunut ns. yhdistysten arkistot -kokonaisuus sisältää yhdistysten lehtiä, tiedotteita ja historiikkeja, joita tallennetaan edelleen. Kaupunginmuseon ja Espoon kaupunginarkiston välillä on sovittu, että Espoon kotiseutuarkistona ja yhdistysarkistojen vastaanottajana toimii kaupunginarkisto. Yhdistykset ja muut yksityiset toimijat päättävät kuitenkin viime kädessä itse, minne luovuttavat arkistonsa. Museolle on vastaanotettu esimerkiksi Esbo Segelförening r.f. -yhdistyksen arkisto, joka liittyy museon tallennuksen painopisteisiin.

Arkistoon talletetaan myös taidetta, esimerkiksi tauluja ja julisteita. Taide liittyy käyttökontekstinsa tai kuvauskohteensa perusteella Espooseen, ns. arvotaidetta ei ole tavoitteena kerätä. Museon karttakokoelmassa on peruskarttoja, topografisia karttoja ja pitäjänkarttoja, haastattelukarttoja, arkeologisia karttoja, ulkoilu-, liikenne- ja opaskarttoja ynnä muita Espoota koskevia karttoja.

Viime vuosina museolle on lahjoitettu muutamia hyvin isoja arkistokokonaisuuksia, joiden hallinta on haastavaa ja museon kokoelmahallintajärjestelmä taipuu siihen huonosti. Joidenkin arkistokokonaisuuksien siirtämistä toisille muistiorganisaatioille selvitetään, sillä työpanos on tärkeää keskittää ainutkertaisen ja museon toiminnan painopisteiden mukaisen Espoo-

aineiston järjestämiseen, luettelointiin ja digitointiin sekä sen saattamiseen helposti yleisön saataville. Museon arkistomateriaalien selaaminen vapaasti on yleisölle mahdollista museon verkkopalveluissa ja lisäksi niitä voi tutkia henkilökunnan avustamana museon tiloissa.

Kirjakokoelma ja käsikirjasto

Museolla on kokoelmassa runsaasti kirjoja ja lehtiä. Kokoelmahallintajärjestelmään on kirjoihin luetteloitu yli 29 000 objektia ja tämä sisältää myös käsikirjaston. Luetteloimattomia kirjoja on myös paljon. Museon ensimmäisen vuosikymmenen runsaat kirjahankinnat näkyvät kokonaisuudessa edelleen siten, että museolla on esimerkiksi runsaasti kaunokirjallisuutta. Tavoitteena onkin luettelointityön ohessa käydä läpi, mitä kirjoista voisi poistaa kokoelmasta, jos ne kontekstinsa puolesta eivät liity Espooseen tai museon tehtäviin.

Kirjakokoelman aarteita ovat Esbo hembygdsföreningin keräämät vanhat kirjat, jotka ovat enimmäkseen hengellistä kirjallisuutta espoolaisista taloista, Espoon vanhimman kunnankirjaston kirjat, Lagstadin koulun kirjat sekä muutamien muiden vanhojen kansakoulujen kuten Träskändan koulun kirjaston kirjat. Museokokoelman vanhin kirja on lääkärikirja vuodelta 1578. Glimsiin liittyy sen omistajasuvulta saatuja kirjoja, Huvilamuseo Villa Rulluddiin ja Saaristomuseo Pentalan Gurli Nyholmin kotiin samoin. Osa näistä kirjoista on sijoitettu alkuperäisille paikoilleen näihin rakennuksiin. Koulumuseota ajatellen on hankittu oppikirjoja runsaasti, noin 30 hyllymetriä, ja niistä pieni osa on esillä Lagstadin koulumuseossa. Ainakaan vanhemman kansakouluajan osalta oppikirjakokoelmaa ei enää täydennetä kuin hyvin harkiten.

Museon kirjakokoelmaan kuuluu paljon erilaisia lehtiä, kuten Länsiväylä lähes koko ilmestymisensä ajalta. Monet vanhat lehdet ovat käyttökokoelmaa tai luetteloimatta ja ne ovat tarpeen esimerkiksi näyttelyjen rekvisiittana, eivät enää niinkään tiedonhankinnan lähteenä.

Käsikirjastoa täydennetään henkilökunnan tarpeiden ja ehdotusten mukaan uudemalla tutkimuskirjallisuudella, rakennettua ympäristöä koskevalla kirjallisuudella ja erilaisten hankkeiden tarvitsemilla kirjoilla sekä Espoota koskevilla paikallishistorioilla. Museoalan kirjallisuutta saadaan myös museoiden julkaisuvaihdon kautta. Kirjoja ei lainata ulos, mutta niitä voi lukea museon käsikirjastossa.

Valokuvakokoelma

Kuvakokoelma koostuu vedoksista, digitaalisista valokuvista, negatiiveista, diakuvista ja postikorteista. Vanhin valokuva on saksalaisen kiertelevän valokuvaajan Carl Neupertin 1840-luvun loppupuolella ottama dagerrotypia. Suuri osa valokuvakokoelmasta koostuu repronegatiiveista ja -vedoksista, mutta myös alkuperäistä aineistoa on runsaasti. Eniten kokoelmassa on kuvia agraariajan espoolaisesta kulttuuriympäristöstä ja elämästä, saaristosta ja lähiöiden näkymistä.

Kaupunginmuseo saa lahjoituksena valokuvia sekä yksityishenkilöiltä että julkisilta tahoilta. Nykyisin valtaosa kokoelman tulevasta aineistosta on digitaalista - joko syntyjään digitaalista tai museolla reproduktua.

Tärkeimmistä valokuvakokonaisuuksista mainittakoon teollisuuskuvaaja Mauno Mannelinin lasinegatiivit Kaukalahden lasitehtaasta ja Keran keramiikkatehtaasta sekä valokuvaaja

Glimsin emännän Aurora Lönnerbergin leipäkortti.

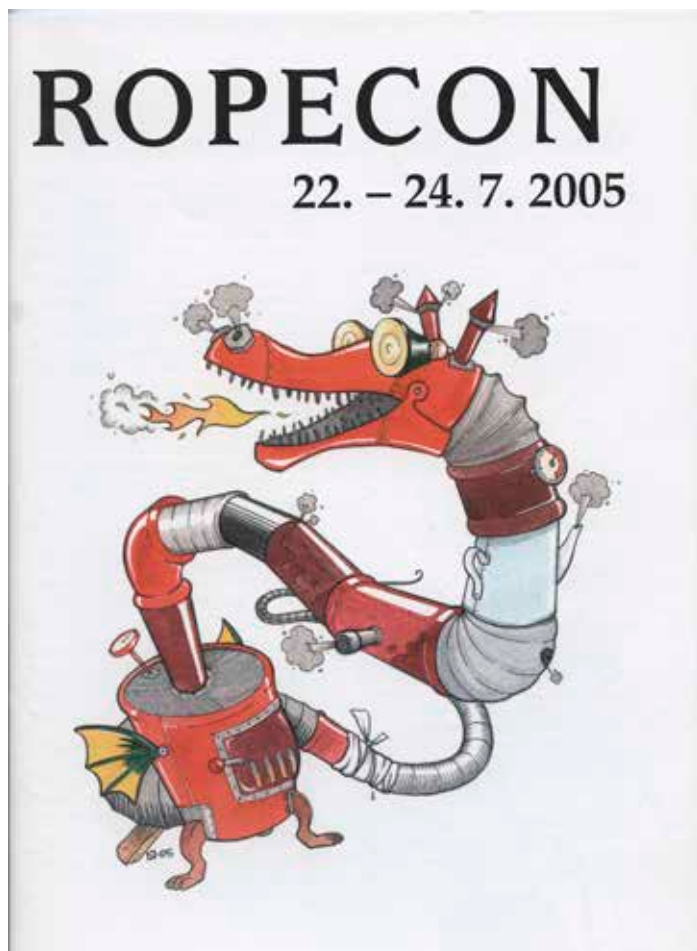
Helsinki-Leppävaara -linja-auto 1950-luvulla. Kuva Olavi Janatuinen.

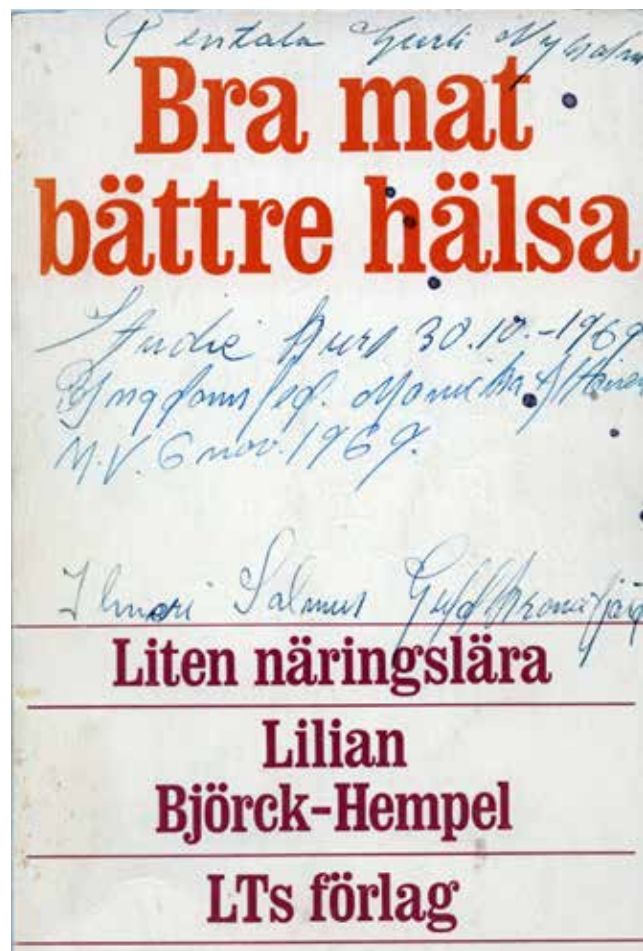
Kera Oy:n paperileima.

Tuomas Lindgrenin maalaama graffiti. Kuva Laura Kannasmaa.

Ropecon juliste 2005.

Gurli Nyholmin keittokirja.

Teuvo Kanervan alkuperäisnegatiivit ja diapositiivit 1960–1980-lukujen Espoosta. Asuntosäätiön valokuvakokoelma sekä lintuvaaralaisen puoliammattilaiskuvaaja Olavi Janatuisen noin 12 000 negatiivin kokoelma kuuluvat myös kokoelman keskeisiin kokonaisuuksiin.

Arvokkaan kokonaisuuden muodostaa myös Esbo Hembygdsföreningin Fotogrupp-ryhmän keräämä kokoelma, jonka täydestä käyttöoikeudesta museo ja EHF allekirjoittivat 2016 sopimuksen. Yhdistys jatkaa aktiivista kuvien keräämistä verkostoistaan, myös museon toivomista aiheista. Kuva-aiheista toistuu espoolaisen elämän koko kirjo aina 1800-luvun lopulta näihin päiviin.

Valokuvakokoelman muodostumiseen on vaikuttanut se, ettei museolla ole palveluksessaan valokuvaajaa. Tutkittavat rakennus- ja miljöökohteet kuvataan kulttuuriympäristötyötä tekevän henkilöstön ja harjoittelijoiden voimin. Lisäksi tehdään myös muuta nykydokumentointia oman henkilökunnan, harjoittelijoiden ja vapaaehtoisten toimesta.

Ajankohtaisia tapahtumia pyritään dokumentoimaan, sekä museon oman henkilökunnan että vapaaehtoisten kaupunkilaisaktiivien toimesta. Vuonna 2019 on käynnistetty vapaaehtoisista valokuvauksen harrastajista koostuvan ryhmän pilotti KuvaKamut. Ryhmä auttaa museota tallentamaan nykyhetken elämää ja kaupunkikuvan muutosta. Kuvakeruita sosiaalisen median kautta on myös kokeiltu. Lisäksi TAKO-nykytallennushankkeisiin on sisällytynyt kuvadokumentointeja.

Kuvakokoelmaa avataan mahdollisimman paljon verkossa avoimeen käyttöön, ja levitetään kaupunkilaisille tietoa siitä ja

sen käyttömahdollisuuksista. Tavoitteena on, että museon kuvat saavuttaisivat myös uusia käyttäjäryhmiä.

Valokuvakokoelmaa digitoidaan joko museon tiloissa reprokuvaukskameralla, tai tietyissä tapauksissa ostopalveluna. Varsinaista digitointisuunnitelmaa ei ole aiemmin ollut, vaan kuvia on digitoitu lähinnä asiakastilausten ja museon omien näyttely-, julkaisu- ynnä muiden tarpeiden perusteella. Vuonna 2019 on tehty digitointisuunnitelma, johon on koottu ensiarvoisen tärkeiksi arvioidut valokuvakokoelmat. Näitä digitoidaan pääasiassa ostopalveluna.

Karkeasti arvioiden 200 000 kuvaa käsittävän kokoelman luettelointi tietokantaan on kesken. Tällä hetkellä tietokannassa on tiedot yli 91 000 valokuvasta. Postikortteja tietokannassa on yli 5300.

Postikorttikokoelma koostuu pääasiassa joulu-, pääsiäis- ja onnittelukorteista, joista suuri osa on lähetetty Espooseen. Vanhimmat ovat 1880-luvulta. Espoo-aiheisia kortteja käsittelevä kokonaisuus on edustava, ja ainoastaan näitä museo kerää aktiivisesti. Osa kirjoitetuista postikorteista on myös rinnastettava arkistossa olevaan kirjeenvaihtoon sisältönsä takia.

Arkeologiset kokoelmat

Arkeologinen kokoelma koostuu pääosin Espoon kaupungin- museon omilta tutkimuskaivauksilta talteen otetuista maalöydöistä, kuten Espoon keskuksen terveyslähteen ja Kauklahden Sakan aineistosta. Näiden lisäksi on otettu kokoelmiin irtolöytöjä, esimerkiksi metallinilmaisinelöytöjä. Suurin osa arkeologisesta aineistosta ajoittuu historialliseen aikaan. Esihistoriallisia

löytöjä on kokoelmissa vain yksittäisiä esineitä, yleensä irtolöytöjä.

Museolla on säilytyksessä myös Kansallismuseon kokoelmiin kuuluvia esinekokonaisuuksia Espoossa tehdyistä tutkimuksista, joissa kaupunginmuseo on ollut osallisena. Lisäksi näyttelylainoina olleista esineistä on tallennettu tietoja ja kuvia Kaukoon. Kansallismuseon omistamien löytöjen tiedot ja esinekuvat luetteloidaan tarvittaessa jatkossakin kaupunginmuseon Espoo-tietoutta osioon.

Espoossa tehdään vuosittain lukuisia arkeologisia tutkimuksia, useimmiten maankäyttöhankkeisiin liittyen. Vuonna 1963 annettu muinaisjäännöksiä koskeva muinaismuistolaki ohjaa kaivauksilta löydettyjen esineiden säilyttämistä. Löydöt kuuluvat lain mukaan pääsääntöisesti Kansallismuseon kokoelmiin. Kaupunginmuseon omiin kokoelmiin otetaan maalöytöjä siinä tapauksessa, että niillä on merkittävää paikallishistoriallista arvoa tai tutkimusarvoa, eikä Kansallismuseo ota niitä omiin kokoelmiinsa. Edellä mainittu koskee myös metallinilmaisinelöytöjä Espoon alueelta. Tavoitteena on, että museon omista kaivaustutkimuksista saatu aineisto sijoitetaan Espoon kaupunginmuseon museokokoelmaan. Arkeologisten löytöjen sijoittamisesta kaupunginmuseolle neuvotellaan aina tapauskohtaisesti Kansallismuseon kanssa.

Koska kokoelmat ovat tällä hetkellä puutteellisesti järjestettyjä ja luetteloituja, lähitulevaisuuden suunnitelmissa on arkeologisten kokoelmien inventointi, luetteloinnin täydentäminen ja tarvittavien poistojen tekeminen.

Rakennusosat

Rakennusosia on otettu talteen sekä purkukohteista, että rakennusten korjaustöiden yhteydessä. Kokoelma koostuu rakennusten osista, kuten seinärakenteista irrotetuista ulko- ja sisävuorauksen paloista, heloista, pigmenttinäytteistä, profiloitujen listojen osista ym. Joukossa on myös tapettinäytteitä ja kaakeleita. Kokoelma sisältää myös kokonaisia ikkunoita ja ovia, aitaelementtejä sekä kaakeliuuneja. Näin ollen kokoelmakategoria voidaan jakaa kahteen osaan, jotka koostuvat selvästi erilaisista esinetyypeistä: toisaalta varsinaisista fragmenteista ja toisaalta isommista rakennusosista.

Rakennusosien tutkiminen on tärkeä osa rakennuksen dokumentointia. Riippuen näytteen laadusta siitä voidaan selvittää rakennuksen rakentamisessa käytettyä rakentamistapaa, eri pintojen materiaalia, rakennetta, värejä ja koristelua, josta voi olla hyötyä rakennuksen ennallistamisessa. Hirsinäytteestä voi myös selvittää rakennuksen tarkka rakennusvuosi. Isompia objekteja voidaan käyttää havaintomateriaalina puretun kulttuurihistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaan rakennuksen hahmosta, interiööreistä ja kokonaisvaikutuksesta ympäristössään.

Koska rakennusosat ovat tällä hetkellä puutteellisesti luetteloituja, tulevaisuuden suunnitelmissa on kokoelmien inventointi, luettelointi ja tarvittavien poistojen tekeminen.

Glimsin pihan kaivaukset 2017. Intendentti Tryggve Gestrin työssä. Kuva Ulrika Rosendahl.

Bembölen Fallåkerista löydetty ristiretkiaikaiseen ketjulaitteeseen kuuluva korvallinen pronssiputki. Kuva Anna Wessman.

Sarvitraktorin valmisti Viherlaaksossa Oy Wikberg Ab. Kuva Laura Kannasmaa.

Lantbruksklubbenin leiri 1945. Esbo Hembygdsföreningin valokuvakokoelma.

Tallennuksen painopisteitä ja ajankohtaisia menetelmiä

Painopistealueet

KAMU Espoon kaupunginmuseon tallennuksen keskeisin ja selkein määrittävä tekijä on alueellinen: kaupunginmuseo tallentaa Espooseen ja espoolaisuuteen liittyvää aineistoa. Espoo on nopeasti muuttunut ja muuttuva kaupunki. Tämä vaikuttaa siihen, miten ymmärrämme espoolaisuuden ja mitä siitä museon kokoelmiin tulisi tallettaa.

Kokoelmapolitiikkaa päivitettäessä on tarkasteltu tallennuksen painopistealueita museon koko henkilökunnan ja kokoelmapolitiikka-työryhmän työpajoissa sekä yhdessä espoolaisten yleisöjen kanssa. Keskeisiksi tallennuksen painopistealueiksi määriteltiin:

Alueellinen rakentuminen ja paikallisidentiteetti: asuinalueet, kauppakeskukset, liikenne ja rakennetun ympäristön muutos

Espoo muuttajien kaupunkina, maahanmuutto ja sisäinen muuttoliike Suomessa

Kartanokulttuuri

Saaristokulttuuri

Espoolaisten luontosuhde (Nuuksio, lähiluonto, luonto vs. rakentaminen, ilmastonmuutos ja kestävä kehitys)

Espoolainen tuotekehitys ja teollisuus 1800- ja 1900-luvulla, esimerkkeinä erityisesti Kera ja Kauklahden lasitehdas (joista pyritään saamaan kattavat tuotekokoelmat)

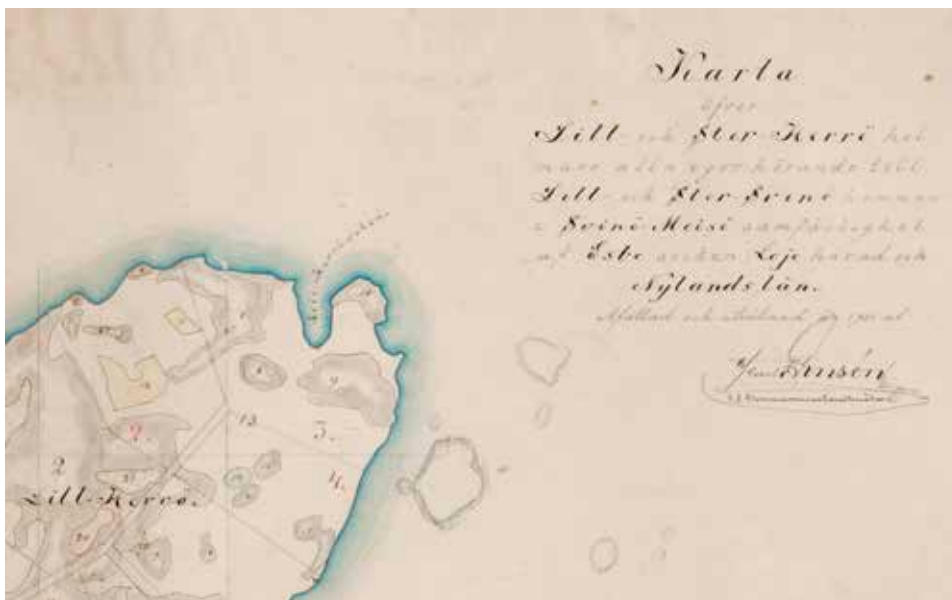
Dokumentointityössä tullaan tekemään yhä enemmän yhteistyötä kaikkien espoolaisten kanssa. Tutkimustaustan lisäämiseksi pyritään edelleen lisäämään yhteistyötä yliopistojen kanssa. Paikalliset historiaharrastajat, kotiseutuyhdistykset, vapaaehtoiset/vapaaehtoistyöntekijät, koulut ja päiväkodit otetaan mukaan tallennustyöhön mahdollisuuksien mukaan eri hankkeissa ja eri tavoin.

Museon on myös tärkeä tunnistaa rajapinnat muiden muistiorganisaatioiden (museot, arkistot) suuntaan ja priorisoida, mihin kaupunginmuseon resursseja käytetään. Museoiden valtakunnallinen tallennustyönjako mahdollistaa resurssien käyttämisen järkevästi ja suunnitellusti osan tallennusvastuusta siirtyessä muille suomalaisille museoille.

Valtakunnallinen tallennustyönjako

Espoon kaupunginmuseo on mukana valtakunnallisessa tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkosto TAKO:ssa. Verkosto kehittää museoiden kokoelmahallinnan, dokumentoinnin ja tallennuksen yhteistyötä. Lisätietoja löytyy TAKO:n verkkosivuilta: <http://tako.nba.fi>.

Tallennustyönjaossa museoille on määritelty omat tallennustehtävät, joista ne vastaavat kaikkien Suomen museoiden puolesta. Alueelliset museot täyttävät valtakunnallisuuden vaatimukset tallentaessaan materiaalia omalla toiminta-alueellaan.

Lill Herrö 1911 kartalla.

Heikintori 2018. Kuva Hanna Leikas.

Vuonna 2020 Espoon kaupunginmuseon valtakunnalliset tallennusvastuut ovat:

- Saaristolaiselämä
(Rannikko- ja saaristolaiskulttuuri, Pooli 1)
- Kartanokulttuuri
(Asuminen ja eläminen, Pooli 3)
- Puutarhakaupungin rakentuminen, Tapiola
(Arkkitehtuuri, Pooli 6)
- Kaukalahden lasiteollisuus
(Kemian teollisuus, lasiteollisuus, Pooli 4)
- Kera Oy keramiikkateollisuus
(Keraaminen teollisuus, Pooli 4)

Tallennustyönjako ei ole muuttumaton kokonaisuus ja siten myös kaupunginmuseon tehtäviä sen osana tulee jatkuvasti määrittää ja arvioida. Keskeistä on peilata valtakunnallisia vastuuta suhteessa museon paikalliseen tallennukseen ja

varmistaa, että tallennus hyödyntää sekä Espoota että valtakunnallista museotoimintaa.

Nykydokumentointi

Espoon kaupunginmuseossa nykydokumentointia on tehty resurssien puitteissa suunnitelmallisesti ja rajatusti. Kulttuuriympäristöyksikkö on dokumentoinut purettavia tai tutkimuksen kohteena olevia rakennuksia ja alueita. Lisäksi kaupunkikuvan radikaaleja muutoksia, kuten Länsimetron rakennustyömaata, on dokumentoitu ostopalveluna.

Tapahtumia on dokumentoitu eri tavoin ja erilaisilla resursseilla viime vuosina. Museolla työskennelleet harjoittelijat ovat dokumentoineet mm. Finnevikin sillan avajaiset 2015, Leppävaaran maa-uimalan avajaiset 2016 ja Kauppiastavaratalo Heikintorin tilaa sen 50-vuotispäivänä 2018. Toisinaan museon henkilökunta on valokuvannut espoolaisia tapahtumia tai

Metron avajaiset 2017. Kuva Mikko Parviainen.

Espoolaispanimon olutta, joka on maustettu Glimsin humalalla. Kuva Ramses Ollila.

ilmiöitä. Näistä esimerkeiksi mainittakoon kouluruokailu 2011, ja teekkaritempaus Otaniemen uuden Alkon tyhjennys syksyllä 2018.

Yksi merkittävä verkostojen avulla tehty nykydokumentointi-kohde on ollut roolipelitapahtuma Ropecon, jonka dokumen-tointiin on valjastettu suuri määrä roolipeliharrastajia. Asianosaisille hyvin tärkeä tapahtuma, sekä roolipelaamisen syvin olemus on tallennettu yksityiskohtaisesti valokuvoin, haastatteluin ja esinein.

Vuoden 2019 nykydokumentointikohteena olivat espoolaiset pienpanimot, joista esimerkkinä keskityttiin Fat Lizard Brewing Company Oy:n tallennukseen. Tämä aineisto kertoo maail-manlaajuisesta artesaaniolutbuumista, espoolaisesta pienyrit-täjäydestä ja myös paikallisidentiteetistä.

Jatkossa nykydokumentointia tehdään vuosittain osana TAKO-työskentelyä ja toisaalta Espooseen keskeisesti liittyvistä teemoista.

Osallistavat menetelmät kokoelmatyössä

Osallistavien menetelmien käyttö on Espoon strategian ja museon vision mukaisesti keskeisessä roolissa, kun kokoelma-työn kokonaisuutta kehitetään.

Osallisuus on aina ollut olennainen osa museon toiminnassa. Osallisuuteen liittyy ajatus omistajuudesta. Museon kokoelmat ovat suurelta osin paikallisten ihmisten lahjoittamia ja museon tallentamat tarinat paikallisten kertomia. Espoon kaupungin-museota ei olisi ilman kuntalaisia ja kaikenpuolista osallisuutta.

Lasten päiväleiri 2014. Kuva Tommi Heinonen.

Museolla vuosina 2019-2020 toteutettavan Kaikkien Kamu-osallisuusprojektin tavoite on tehdä osallistavista menetelmistä luonteva osa museotyötä. Päämääränä on hyödyntää museon ulkopuolista Espoo-asiantuntijuutta. Tavoitteena on myös kuulla kuntalaisten mielipiteitä heitä kiinnostavista Espoota koskevista aihepiireistä. Tämän perusteella valitaan museon tulevia tallennuskohteita.

Erilaisia osallistavia menetelmiä tallennustyössä ja nykydokumentoinnissa on kokeiltu viime vuosina ja kokeilujen pohjalta ollaan kehittämässä uusia toimintatapoja. Valtakunnallisen tallennustyönjaon mukaisesti ja TAKO-yhteistyönä museossa on dokumentoitu kuntalaisten kanssa suhdetta saaristoluontoon erilaisissa tallennushankkeissa. Katse Horisontissa -näyttelyn (2019-2020) yhteydessä on dokumentoitu kivenlahelaisten suhdetta mereen sekä paikallisidentiteettiä. Sosiaalisen median kautta on kerätty aineistoa Länsimetron myöhästymisen aiheuttamasta nettivitsailusta, sekä kuvia ja videoita metron avajaisista.

Tulevina vuosina erilaisia vapaaehtoistyön muotoja eri kokoelmaosissa pilotoidaan ja otetaan käyttöön. Osallistavaa dokumentointia tehdään tulevaisuudessa suunnitelmallisesti. Nykyvalokuvan osalta vireillä on valokuvauksen harrastajista koottava ryhmä KuvaKamut, jonka pilottiryhmänä toimi kesällä 2019 Soukan kamerat ry. Tarkoituksena on saada toimintaan mukaan valokuvauksen harrastajia ympäri Espoota. Kuvasaiheita ideoidaan yhdessä kuvaajien kanssa ja luettelointityö tehdään talkootyönä.

Vapaaehtoistyöntekijät perehdytetään museon kokoelmatoimintoihin ja heille räätälöidään erilaisia tehtäviä omien taitojen ja mielenkiinnon kohteiden mukaan. Vapaaehtoistoiminta on vaativaa, mutta samalla erittäin mielenkiintoista yleisötyötä, jossa on keskeisenä mukana vuorovaikutteisuus vapaaehtoisten ja museoammattilaisten välillä. Vapaaehtoistyö on parhaimmillaan yhdessä tekemistä.

Pyykkilauta kuuluu käyttökokoelmaan. Kuva Henna Aaltonen.

Intendentti Leena Sipponen digitoi kuvia 2019. Kuva Hanna Leikas.

Kokoelmien hallinta

Museokokoelma käsittää kaupunginmuseon merkittäviksi arvioidut objektit. Museokokoelmaa säilytetään, hoidetaan ja luetteloidaan museaalisten käsittely- ja olosuhdevaatimusten mukaisesti. Museokokoelma on siten suunnitelmallisesti karttuva ja muuttuva kokonaisuus, joka sisältää pääosin hyväkuntoisia objekteja. Objektien merkitysanalyysin ja arvoluokituksen perusteella museokokoelmassa säilytetään myös huonokuntoisempia objekteja, joilla on kuitenkin merkittävä espoolainen konteksti. Aiempina vuosikymmeninä museokokoelmaan on otettu nykykriteerien valossa heikkotasoisia aineistojakin. Arkistokokoelmassa on myös paljon kopioita muiden muistiorganisaatioiden kokoelmiin kuuluvista aineistoista.

Museokokoelman lisäksi museolla on käyttökokoelma, joka sisältää museon opetus- ja rekvisiitta-aineistoja. Niitä voidaan käyttää vapaammin yleisötyössä. Käyttökokoelman kartunnan tulee olla maltillista ja suunniteltua ja perustua tunnistettuihin tarpeisiin. Käyttökokoelman kohteita eivät sido musealliset käsittely- ja olosuhdevaatimukset ja käyttökokoelmasta voidaan tehdä poistoja kevyemmällä prosessilla kuin museo-kokoelmasta poistettaessa. Museon käsikirjaston kirjat kuuluvat tai ne siirretään käyttökokoelmaan.

Museolla ollaan myös ottamassa käyttöön uusittu arvoluokitusjärjestelmä, jolla osa museokokoelmaan luetteloiduista, mutta nykykatsannossa vähäarvoisiksi luokiteltavista kohteista voidaan siirtää vapaampaan käyttöön, käyttökokoelman kohteiden tapaan.

Kolmas kokoelman osa on eräänlainen Espoo-tietopankki eli Espoo tietoutta -kokoelma. Siihen kerätään tietoa muualla olevista ja muiden omistamista Espoosta koskevista aineistoista tai kopioita niistä. Tähän osioon siirretään aineistotietoa

myös muista kokoelman osista sitä mukaa kun kokoelmatutkimus edistyy.

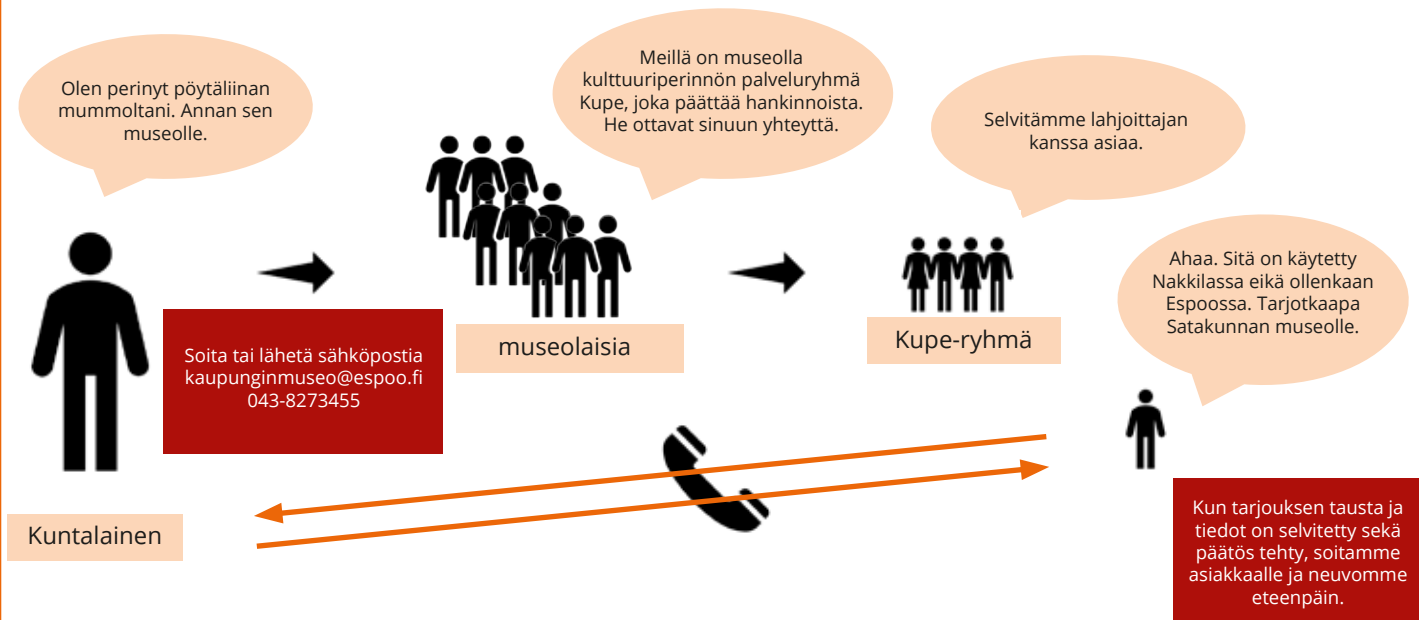
Kaupunginmuseon kokoelmatyön keskeisin haaste on kokoelman hallinnan parantaminen. Luetteloimatonta aineistoa on suuri määrä ja siksi ei tarkkaan tiedetä, mitä kaikkea kokoelma sisältää. Kokoelmaan liittyvä tietous on sirpaloituneena eri aineistotyyppeihin tai vanhoihin manuaalisen tiedontallennuksen järjestelmiin. Tavoite on saada keskeiset aineistot luetteloitua Kauko-kokoelmahallintajärjestelmään, digitoitua ja museon sekä kaupunkilaisten helpommin käytettäväksi. Siten syntyy täysi ymmärrys siitä, mitä puutteita ja uusia tallennustarpeita kokoelmassa on.

Kaupunginmuseon tavoitteena on hoitaa uudet tallennusprojektit ja yksittäiset hankinnat siten, että luettelointi pystytään hoitamaan tehokkaasti ja riittävän nopealla aikataululla. Uusien tallennusten osalta tarkkaan punnitut laatuksiteerit ovat määrääviä tallennuksesta päätettäessä. Pyrkimyksenä on, että pääsisimme purkamaan vanhaa luettelointivelkaa.

Kokoelmien kartutus on nyt suunnattu harkittuun täydentämiseen ja ilmiökeskeiseen tallennukseen. Yksittäisen hankinnan yhteydessä tallennetaan usein monen tyyppistä aineistoa: esineitä, kuvia, muistitietoa jne.

Suurin osa Espoon kaupunginmuseon kokoelmista on lahjoituksia, joiden omistus on siirtynyt museolle. Museon kokoelmissa on kuitenkin myös joitain talletuseriä. Talletus eli deponointi on objekti tai erä, jonka sen omistaja on tallettanut museon kokoelmiin. Merkittävä deponointi ovat espoolaiset veteraaniaineistot, joiden pysyvistä säilytyspaikasta tehtäneiden päätöksiä lähivuosina. Nykyään kaupunginmuseo ei lähtökohtaisesti ota talletuksia vastaan.

Kokoelmiin liittämisen prosessi

Espoon kaupunginmuseon kokoelmakartunta, esimerkkinä 2018

Museolle tarjottiin 117 lahjoituskokonaisuutta. Niistä otettiin vastaan 64 tarjousta. Kokoelmiin liitettiin 7854 objektaa. Näistä on viety digitaaliseen kokoelmahallintajärjestelmään 5729.

- Asiakirjat 3970
- Valokuvat 2679
- Kirjat 562
- Esineet 292
- Kartat 215
- Muut 136

Ohje Espoon kaupungin yksiköille laajojen kuva-aineistojen luovutuksesta kokoelmiin

1. Valmistautukaa aineiston luovutukseen hyvissä ajoin. Museoon on hyvä olla yhteydessä välittömästi sen jälkeen, kun tieto yksikön muutosta tai muusta aineistoluovutuksen syystä on saatu.
2. Museon edustajille on varattava aikaa tutustua luovutettavaan aineistoon etukäteen. Aineiston luovutuksen ajankohdasta sovitaan museon edustajan kanssa vähintään kuukautta ennen varsinaista luovutusta ja siirtoa museon tiloihin.
3. Ennen kuin aineisto luovutetaan, siitä on kirjattava kaikki olemassa oleva tieto: vähintään tekijänoikeustiedot, aineiston rajavuodet ja sisältötiedot.

Luovuttava yksikkö huolehtii siitä, että sillä on oikeus siirtää aineisto museolle täysin käyttöoikeuksin. Museolla on oikeus julkaista aineistoa verkossa, sekä myös seuloa ja poistaa aineistoa.

Kokoelmiin liittämisen prosessi

Espoon kaupunginmuseon kokoelman aineistoja kartutetaan jatkuvasti. Tallennuspäätöksiä tehdään kaupunginmuseolle tarjolle tulevasta aineistosta. Myös kaupungin eri toimialojen tuottamista tai käyttämästä materiaalista tehdään tallennuksia kokoelmaan. Museo myös tuottaa itse esimerkiksi kuva-, AV- tai muistitietoaineistoa sekä tekee yhteisiä tallennusprojekteja ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Aineistoja tarjotaan museolle sähköpostitse, puhelimitse ja asiakaspalvelutilanteissa kaupunginmuseon eri toimipisteissä. Yhteydenotot ohjataan ensi sijassa museon kokoelmahenkilökunnalle, ja päätös lahjoituksen vastaanottamisesta tehdään vasta selvityksen jälkeen.

Kun aineistoa luovutetaan kaupunginmuseon henkilökunnan haltuun, siitä tehdään lahjoitussopimus, jolla omistusoikeus siirtyy museolle. Ennen sopimuksen allekirjoitusta sovitaan toimintatapa, mikäli museo ei ota lahjoitusta tai osaa siitä vastaan. Museo ottaa pääsääntöisesti vastaan vain lahjoituksia, joihin se saa täyden omistus- ja hallinto-oikeuden. Tekijänoikeuksiin, käyttöoikeuksiin ja yksityisyyden suojaan liittyvät kysymykset tarkistetaan, ja ne huomioidaan aineistoa luetteloidessa ja julkaistaessa.

Kokoelmatarjoukset käsitellään kulttuuriperinnön palveluryhmässä (KUPE). Usein joudutaan selvitysvaiheessa kysymään vielä lisätietoja lahjoittajalta. Tarjousta punnitaan suhteessa museon tallennuksen painopisteisiin sekä kokoelmassa todettuihin aukkoihin. Tarjolla olevan aineiston kunto, suuruus ja sen säilyttämisen ja/tai konservoinnin kustannus huomioidaan. Kokoelmapäätöstä tehtäessä päätetään myös, tuleeko kohde museokokoelman vai käyttökokoelman osaksi.

Kun museolla on tehty päätös kokoelmaan liittamisestä, kokoelmaerä saa kokoelmahallintajärjestelmästä diaarinumeron, joka määräytyy aineistotyyppin ja kokoelman mukaan.

Kokoelmaan liitetyn aineiston kunto tarkastetaan. Tunnistenumero merkitään kohteeseen ja se valokuvataan ja luetteloidaan kokoelmahallintajärjestelmään. Sinne tallennetaan kuvat ja muut tunnistetiedot sekä taustatiedot kohteen historiasta ja merkityksistä.

Kun kokoelmaan tarjotaan valokuvia, toivotaan lahjoittajan ensisijaisesti luovuttavan museolle alkuperäiset kappaleet. Jos lahjoittaja ei halua luovuttaa alkuperäistä valokuva-aineistoa, museo voi lainata sen digitoitavaksi, jolloin museolle jäävät vain digitaaliset kopiot. Lainattava aineisto digitoidaan joko museon toimesta tai ostopalveluna mahdollisimman nopeasti.

Tutkimus ja luettelointi

Kokoelmanhallinnan keskeinen vaihe on objektien luettelointi ja siihen sisältyvä tutkimus. Eri aineistoissa on hiukan toisistaan poikkeavia luettelointikäytäntöjä. Esineiden luettelointityötä tehdään usein ositettuna ja vaiheistettuna, etenkin vanhan kartunnan haltuun otossa. Uushankinnoissa kohteiden museoarvoa määrittävä taustahistoria kirjataan kokoelmahallintajärjestelmään jo diariointivaiheessa.

Taannehtivaa kokoelmahallintaa ovat esimerkiksi kokoelman inventoinnit, joissa käydään läpi jotain kokoelmaosaa esimerkiksi säilytyspaikan mukaan tarkastellen tai aineiston aiheen mukaan. Inventointien yhteydessä kohteiden tietoja rikastetaan esimerkiksi valokuvaamalla, asiasanoituksella, lisäämällä säilytyspaikka- ja mittatietoja. Tätä osuutta voi kutsua myös tunnisteluetteloinniksi. Tämän tyyppistä inventointia tehdään

etenkin esine kokoelmassa, jossa aineistoa on vuosien saatossa materiaalien ja koon mukaan jakaen hajasijoitettu eri säilytyspaikkoihin hankintakokonaisuudet rikkoen.

Tutkimusluetteloinniksi voisi kutsua vaihetta, jossa kohteen materiaaliin tietoihin lisätään sen taustahistorian tiedot ja kohde ajoitetaan. Objektin tiedot laajenevat, ja sen liittyminen museon koko kokoelman kontekstiin määritellään erilaisten selvitysten ja tutkimuksen perusteella. Kohteelle voidaan silloin määritellä arvoluokka, joka kertoo sen museoarvosta. Tätä vaihetta voidaan myös kutsua kokoelmatutkimukseksi, sillä se koskee aina jotain määriteltyä kokoelman osa-aluetta.

Luettelointi

Luetteloinnilla tarkoitetaan objektia koskevan relevantin tiedon tuottamista ja kirjaamista ymmärrettävään ja haettavaan muotoon. Luetteloinnin parissa työskenteleviä museoammattilaisia ovat Espoon kaupunginmuseossa pääsääntöisesti intendentit, konservaatit, museomestarit, mutta myös muu museon henkilöstö osallistuu työhön jonkun verran. Eri alojen harjoittelijat lisäävät luettelointitietoja ohjeistuksen mukaan, ja kuvakokoelmissa on myös luettelointityössä avustavia vapaaehtoistyöntekijöitä.

Luetteloinnissa kohteeseen lisättävistä tiedoista osa saadaan hankintavaiheessa esimerkiksi luovuttajilta, osa tiedoista tuotetaan museon työnä. Kuviin ja esineisiin saadaan lisättyä nykyään hyvät kontekstittiedot jo hankintavaiheessa, sillä se on kokoelmaan hyväksymisen kriteeri. Vanhoihin hankintoihin kuuluvan aineiston luetteloinneissa on paljon puutteellisuksia, joita täydennetään.

Luettelointityö vaatii Espoon historian tuntemusta. Luettelointia tehtäessä ennakoidaan tulevien tiedon käyttäjien tarpeita. Arvioidaan niitä näkökulmia, joista kohdetta tulevaisuudessa tarkastellaan, mietitään mistä esine, kuva tai arkistokohde kertoo ja mitä sillä voi kertoa. Museon omien vanhojen tietolähteiden hallinta vaatii perehtymistä.

Asiasanoituksella kuvan tai asiakirjan sisältöä sekä esineiden funktiota ja merkitystä jäsennetään haettavaan muotoon.

Kaikki aineistot pyritään ajoittamaan. Ajoitus tehdään esimerkiksi sisällön, fyysisen olemuksen, tyylin tai valmistustavan perusteella arvioiden, mikäli muuta tietoa ei ole käytettävissä. Arvioitu ajoitus saattaa käsittää laajan aikahaarukan, mutta sitä tarkennetaan, jos lisää tietoa saadaan.

Vertailumateriaalia ja muuta taustatietoja rikastavaa aineistoa julkaistaan enenevästi verkossa, ja lisäksi museolla on laaja käsikirjasto. Tutkimuksessa käytetään painettuja lähteitä, kuten tuoteluetteloita, tutkimuskirjallisuutta, valokuva-aineistoja, henkikirjoja, puhelinluetteloita ja mainosmateriaaleja. Tietoa hankitaan myös eri alojen asiantuntijoilta. Lähteinä käytetään myös muistitietoa, jota kartutetaan mm. haastatteluin. Eri lähteiden kriittinen arviointi kuuluu tutkimustyöhön.

Uutta tietoa karttuu usein mm. asiakaskohtaamisissa. Finna-verkkopalvelussa julkaiseminen on oiva tapa saada aineistoihin lisätietoja, ja sen kautta palautetta tulee jatkuvasti enemmän.

Museomestari Ulla Oksala valmistaa säilytyslaatikkoa lipuille. Kuva Suvi Kettula.

Kokoelmanhallinnan ja luetteloinnin suurin haaste on, että kokoelman kaikkien osien tunteminen ja luettelointi vaatii paljon resursseja. Suureksi kasvanut kokoelma pitää osittain luetteloita uudelleen vastaamaan nykytarpeita. Uudelleen luettelointia tarvitaan paitsi aineistojen haettavuuden lisäämiseksi myös kokoelmatiedon syventämiseksi. Objektien digitointia joudutaan tekemään uudelleen, koska osa vanhoista digitaalisista kuvista on teknisesti riittämättömiä.

Objektit on saatava ymmärrettäviksi ja niiden merkitys, tai merkityksellisyys, pitää pystyä luettelointitiedon perusteella arvioimaan. Hyvin luetteloidun objektin pystyy arvoluokittamaan kokoelmahallintajärjestelmän tietojen perusteella.

Kokoelmatutkimus

Kokoelmatutkimuksella tarkoitetaan kokoelman tai sen osien selvittämistä ja arviointia. Kokoelmatutkimuksessa selvitetään määritellyn aineiston määrä ja laatu, sen museoarvo ja suhde aihepiiriltään tai tyypiltään lähellä oleviin aineistoihin. Arvoluokitus edellyttää kokoelmatutkimusta, sillä siinä määritetään kohteen suhteellinen arvo kokoelmassa. Erityisen tarpeellista tämä on kaupunginmuseon museokokoelman sisällön laajuuden ja moniaineisuuden takia.

Kokoelmatutkimusta tehdään esimerkiksi silloin, kun harkitaan lahjoitustarjouksia tai haetaan aineistoja erilaisia projekteja varten. Hankkeisiin voi sisältyä esimerkiksi näyttely- tai julkaisuprojekteja. Kaupungin teettämät alue- ja rakennusinventoinnit edistävät valokuvatutkimusta, kun etsitään kaikki kuvat jostain rakennuksesta tai alueesta, ja inventointien tekijät tuottavat kuva-aineistoon tarkempia tietoja. Kokoelmatutkimuksessa kohteet käsitetään osaksi suurta, kaikkia

aineistotyyppejä sisältävää museokokoelmaa. Yhteistyö eri aineistoja hallinnoivien kokoelmatyöntekijöiden kesken ja yhtenäistävät luettelointikäytännöt ovat välttämättömyys.

Arvoluokitus

Arvoluokitus on ollut käytössä kaupunginmuseon museokokoelman luettelointijärjestelmässä vuodesta 1993 lähtien, jolloin otettiin käyttöön neliportainen arvoluokitus. Sitä sovellettiin etenkin esinekokoelman luetteloinnissa.

Arvoluokituksen yksinkertaistaminen ja käytön tehostaminen ovat osa kokoelmahallinnan prosessien tarkastelua ja työn tehostamista. Arvoluokitus uusittiin vuoden 2019 aikana siten, että se on kolmiportainen:

1. Erittäin arvokas. Sisältää taustaltaan ja kunnoltaan erinomaiset espoolaiset kohteet. Näistä osa kuuluu ensisijaisesti pelastettaviin kohteisiin. Ne evakuoidaan ensimmäisinä, mikäli kokoelmaa uhkaa vaaratilanne. Nämä kohteet määritellään kokoelmien pelastussuunnitelmassa.
2. Arvokas. Sisältää taustaltaan ja kunnoltaan hyvät espoolaiset esineet/kohteet.
3. Vähäarvoinen. Kuvaa huonosti espoolaisuutta ja/tai on huonokuntoinen. Tästä luokasta on aiemmin tehty siirtoja Käyttökokoelmaan, mikä on vaatinut uudelleen luettelointia ja uuden numeron merkitsemisen kohteeseen. Museossa on kuitenkin päätetty siirtyä käytäntöön, jossa valittuja osia tämän arvoluokan esineistä voidaan käyttää vapaasti esimerkiksi yleisötyössä. Tästä luokasta voidaan myös poistaa kohteita, mikäli poiston kriteerit täyttyvät.

Valokuvat arvoluokitetaan seuraavin perustein:

1. Erittäin arvokas. Espoon historian kuvaamisen kannalta olennaisen tärkeä ja merkityksellinen kuva, kokoelmissa harvinainen aihe, alkuperäinen kuvaformaatti.
2. Arvokas. Espooseen liittyvät hyvät kontekstidiedot, käyttökelpoinen formaatti (originaalikuva, hyvälaatuinen reprene-gatiivi tai -vedos tai riittävän suuri digitaalinen tiedosto).
3. Vähäarvoinen. Heikot tiedot, ei Espoo-kontekstia, teknisesti heikkolaatuinen. Myös syntyjään digitaaliset, tiedostokooltaan pienet kuvat luokitellaan vähäarvoisiksi, vaikka kontekstidiedot olisivat hyvät.

Myös muille aineistoille on käytetty arvoluokitusta. Esimerkiksi käsikirjastoon kuuluvat kirjat merkitään vähäarvoisiksi, jos ne on luetteloitu museokokoelmaan.

Poistaminen kokoelmasta

Kokoelmiin kuuluvan objektin poistuminen ja poistaminen museokokoelmasta on osa sen elinkaarta. Kokoelman huollolla, hyvillä säilytysolosuhteilla ja konservoinnilla voidaan hidastaa objektin normaalia kulumista ja tuhoutumista. Suunnitelmalliset poistot takaavat paremman kokoelmahoidon museon kokoelmille, kun resursseja ei tarvitse käyttää jo tuhoutuneen tai museon kokoelmavastuuseen kuulumattoman aineiston säilyttämiseen. Vastuullinen poistopolitiikka on myös kiinteä osa museon ympäristötyötä ja kestävää kokoelmien kartutusta.

Poistoprosessi kaikkine vaiheineen on monimutkainen ja työläs, joten poistot kohdistetaan sellaisiin kokoelman osiin, jossa saavutettava hyöty on järkevässä suhteessa työn

vaatimiin resursseihin. ICOMin (International Council of Museums) ohjeet edellyttävät täyttä ymmärrystä objektin merkityksestä ennen poistopäätöstä. Poistoprosessin tukena käytetään museoiden poistoprojektin tuloksia poistojen hyvistä käytännöistä, https://www.museoliitto.fi/doc/verkkojulkaisut/Kokoelmapoistojen_hyvät_kaytannot.pdf.

Espoon kaupunginmuseon kokoelmasta poistettavaa aineistoa löytyy suuriksi kasvaneista kokoelman osa-alueista, joiden inventointi, tutkimus ja arvaluokitus ovat työn alla. Näitä osa-alueita ovat mm. kalastusesineistö, kouluesineistö, sekä osa tekstiileistä, huonekaluista ja muusta kotien esineistöstä.

Kokoelmatutkimuksessa kohteiden luetteloinnin ja valokuvauksen tilanne selvitetään ja luettelointia täydennetään tarpeen mukaan. Kohteiden taustahistoria tulee olla kirjattuna, jotta objektit ovat keskenään vertailukelpoisia. Kuntotiedot tarkistetaan ja arvioidaan konservoinnin mahdollisuudet. Tämän jälkeen kohteet voidaan arvaluokitaa, mikäli sitä ei ole tehty aiemmin. Alimman arvoluokan kohteista voidaan laatia poistoesitys. Poistoesitys esitellään KUPE-ryhmälle ja sitten palveluyksikön päällikön kautta museonjohtajan päätettäväksi. Eri vaiheissa voidaan pyytää lisäselvityksiä.

Säilyttämis- ja poistamispäätökset perustuvat kaupunginmuseon määrittelemiin tallennuksen painopisteisiin ja vastuualueisiin. Harkinnassa käytetään tietoa muiden museoiden valtakunnallista tallennusvastuusta sekä julkaistuja kokoelmätietoja mm. Finnassa.

Objektin suuri koko heikentää sen käytettävyyttä museotyössä ja vaatii runsaasti resursseja. Usean saman tyyppisen suuren

objektin säilyttäminen kokoelmassa pitää olla erityisen perusteltua. Suurten kokonaisuuksien kuten huonekalustojen kohdalla voidaan mahdollisesti poistaa vain osa. Poistojen perusteet on pohjustettava huolella ja epävarmoissa tapauksissa poistoa ei tehdä.

Käytännössä poistettavat kohteet joko palautetaan luovuttajalle, siirretään toiseen museoon tai muulle julkiselle tai yleishyödylliselle toimijalle, viedään kierrätyskeskukseen anonyymeinä, myydään lahjoittajan luvalla tai tuhotaan. ICOMin eettisten sääntöjen mukaan museontyöntekijät eivät saa ottaa poistettavaa materiaalia omaan tai lähipiiriinsä käyttöön. Poisto dokumentoidaan perusteineen poistolomakkeeseen ja sen liitteisiin sekä Kauko-kokoelmahallintajärjestelmään. Jos kohde ei kuulu museon tallennusalueeseen, se voidaan poistaa. Huono kunto ei automaattisesti ole poiston peruste.

Espoolainen käyttöhistoria nostaa tohvelit arvokkaiden luokkaan.

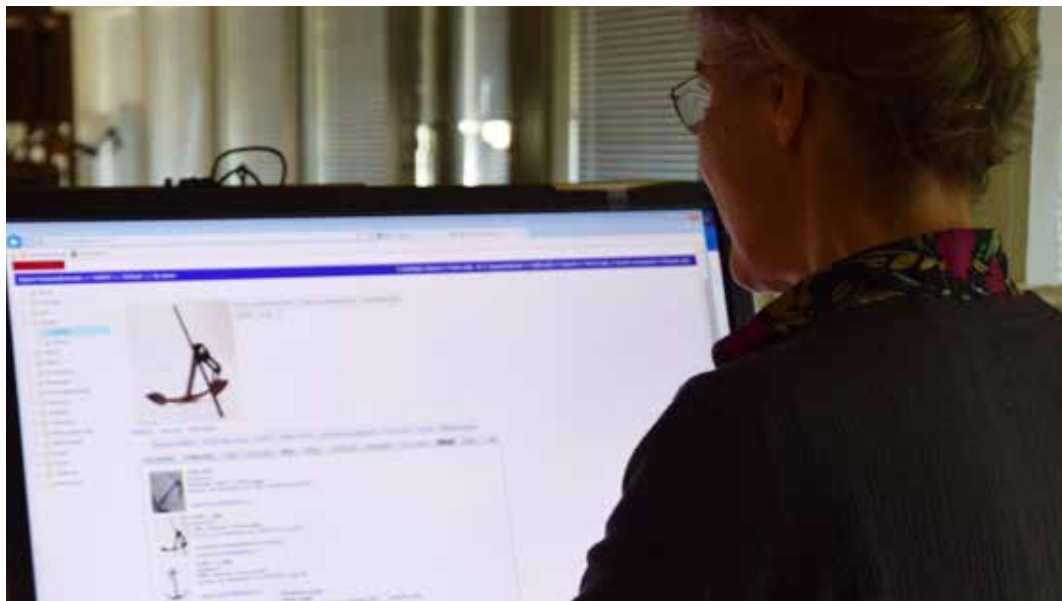

Huonekalut on suojattu pölyltä. Kuva Suvi Kettula.

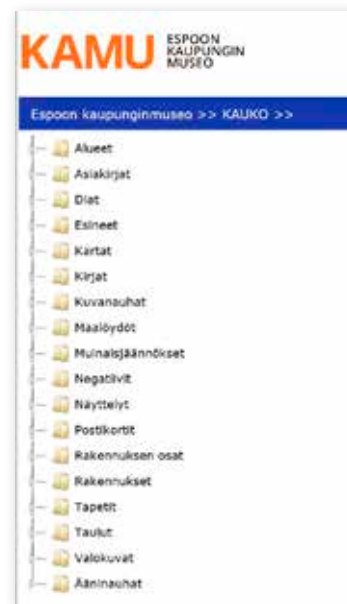

Konservaattori Saara Elomaa työssään näyttelyn rakentamisvaiheessa. Kuva Nina Talvela.

Kokoelmahallintajärjestelmä Kauko

*Kokoelmatyön tärkein työkalu on Kauko. Intendentti Annamari Eskola luettelointityössä.
Kuva Hanna Leikas.*

Kaukon aineistokansiot 2019.

Espoon kaupunginmuseon käytössä on vuosien mittaan ollut useita kokoelmahallintajärjestelmiä, joiden avulla hallinnoidaan kokoelmia ja säilytetään kokoelmiin liittyvää tietoa. Paperimuotoisista korteista, kortistoista, diaarikirjoista ja lomakkeista siirryttiin atk-pohjaiseen kokoelmahallintaan 1989, kun tietoja ryhdyttiin viemään Dbase-järjestelmään. Vuonna 1993 käyttöön otettiin Escoll-kokoelmahallintajärjestelmä, johon saatiin digitaalisen kuvan liittämismahdollisuus 1998. Vuonna 2011 siirryttiin Kauko-kokoelmahallintajärjestelmään, joka mahdollistaa mm. usean tyyppiset tallennusformatit ja isojen tiedostojen tallentamisen.

Nykyinen Profium Oy:n toteuttama kokoelmahallintajärjestelmä perustuu kokoelmien aineistotyyppijakoon: esineet, valokuvat, asiakirjat, taulut, kartat jne. Kaukossa kukin kohde saa kokoelmansa ja aineistotyyppinsä sisällä päänumeron hankintaerän mukaan, ja alanumeron hankintaerän sisällä. Aineistotyyppirajat ovat osittain tulkinnanvaraisia ja työtradition ohjaamia.

Kokoelmahallintajärjestelmä käsittää vuoden 2019 lopussa tiedot ja usein myös kuvat yhteensä noin 200 000 objektista. Uusia objekteja on viime vuosina tallennettu järjestelmään

noin 5 000 vuodessa. Varsinaisten kokoelmaobjektien lisäksi kokoelmahallintajärjestelmässä hallinnoidaan ja sinne tallennetaan erilaista esimerkiksi rakennettuun ympäristöön ja muinaisjäännöksiin liittyvää tietoa.

Kauko-kokoelmahallintajärjestelmä on määritelty 2019 yhdessä Espoon kaupungin tietohallinnon kanssa elinkaarensa puolivälin ylittäneeksi järjestelmäksi. Tämä tarkoittaa sitä, että järjestelmän pienkehitystyönä tullaan lähivuosina tekemään lähinnä datan laadun parantamista tehostavia ominaisuuksia ja yhteyksiä tietovarannosta erilaisiin digitaalisiin palveluihin, esim. mahdollisiin uusiin asiakkaille tarkoitettuihin käyttöliittymiin. Museolla myös aloitetaan valmistautuminen markkinoilla olevien museoiden kokoelmahallintajärjestelmien kartoitukseen ja uuden järjestelmän vaatimusten määrittelyyn.

Tällä hetkellä digitaalisille kuville ei ole pysyvää pitkäaikaissäilytysuunnitelmaa, vaan ne tallennetaan kokoelmahallintajärjestelmään. Lisäksi varmuuskopioita säilytetään ulkoisilla kovalevyillä sekä kaupungin verkkolevyasemalla. Keskeinen ratkaistava kysymys on siten digitaalisen kokoelmatiedon pitkäaikaissäilytys, johon tullaan etsimään ratkaisua yhdessä Espoon kaupungin ja muiden suomalaisten muistiorganisaatioiden kanssa.

Espoon kaupungin museo on mukana museoiden, kirjastojen ja arkistojen yhteisessä Finna-verkkopalvelussa (www.finna.fi). Objekteja luetteloidessa niiden tietoihin määritellään julkaisu-oikeus Finnaan aina, mikäli esimerkiksi tekijänoikeuslaki ja EU:n tietosuoja-asetus eivät aseta rajoituksia objektin tietojen ja sen esikatselukuvan julkaisemiselle. Uudet ja päivittyneet tiedot siirretään eli haravoidaan automaattisesti Finnaan viikoittain. Espoon kaupungin museolla on myös oma Finna-

näkymä, ekm.finna.fi, avoimeksi määritellyn tiedon jakamiseen.

Päivittäistä luettelointityötä tehostamaan ja helpottamaan on Kaukoon kehitetty erilaisia rajapintojen kautta toimivia työtä nopeuttavia palveluita. Kaukosta on suora linkki esimerkiksi Kansalliskirjaston ylläpitämään sanasto- ja ontologiapalvelu Fintoon, jota käytetään kaikkien kokoelmaobjektien asiasanotukseen. Kaukosta on myös toimiva yhteys Espoon karttapalveluun, jota käytetään erityisesti kulttuuriympäristötiedon luettelointiin.

Kauko-tietojärjestelmä käyttää Museoviraston rajapintaa valtakunnalliseen Muinaisjäänösrekisteriin, johon tallennetaan mm. tiedot kaikista Espoon kiinteistä muinaisjäänöksistä. Rajapinnan avulla Kaukon tiedot muinaisjäänöksistä pysyvät ajan tasalla.

Erittäin tärkeä on myös yhteys Kaukon ja kaupungin kiinteistörekisterin välillä. Kauko-kokoelmahallintajärjestelmä on integroitu kaupungin kiinteistörekisteriin ja kaikkien kaupungin rakennusten tiedot tulevat kaupungin kiinteistörekisteristä (Trimble) Kaukon rakennukset-aineistotyyppiin. Kun kokoelmahallintajärjestelmällä hallinnoidaan myös rakennuksia ja alueita koskevaa tietoa, jotka eivät ole kokoelmaobjekteja, on järjestelmä luonteeltaan yhä enemmän kulttuuriperintötiedon tietokanta.

Kokoelmien hoito ja kokoelmalogistiikka

Intendentti Suvi Kettula konservoi. Kuva Hanna Leikas.

Museo vastaa kokoelmansa asianmukaisesta säilyttämisestä. Säilyttämisen ja hoidon ratkaisuissa otetaan huomioon materiaalien säilymisen vaatimukset, käytössä olevien tilojen rajoitukset, henkilöresurssit sekä kokoelman hallinnan edistäminen.

Vain pieni osa kaupunginmuseon kokoelmasta on esillä museon viidessä näyttelypisteessä eri puolilla Espoota. Suurinta osaa kokoelmista säilytetään säilytystiloissa Juvanmalmilla, Kauklahdessa ja kaupunginmuseon toimiston yhteydessä WeeGeellä. Lisäksi muutamia suuria esineitä säilytetään muissa etäsijoituspaikoissa.

Kauklahden toimitiloissa työskentelee vakituisesti neljä museon työntekijää (museomestari, konservaattori ja kaksi intententtiä). Työtiloissa tutkitaan, valokuvataan, konservoidaan, kuljetus- ja säilytyspakataan sekä suojataan esineistöä. Museon toimiston yhteydessä WeeGeellä työskentelevät kuvakokoelmista, arkistosta, kirjastosta ja arkeologisista kokoelmista vastaavat työntekijät.

Näyttelyesineistön kuljetus Pentalaan 2017. Kuva Carl Lindgren.

Kauklahden kahteen osaan jakautunut kiinteistö on kooltaan 1 600 m². Kauklahdessa säilytetään muun muassa pienesineistöä, huonekaluja, tekstiilejä ja tapettinäytteitä. Suurikokoiset esineet kuten koneet ja työvälineet, ajopelit, koulukalusteet, rakennusten osat jne. säilytetään Juvanmalmin säilytystilassa (1 600 m²). Museon toimiston yhteydessä Tapiolassa säilytetään arkisto-, kirjasto- ja valokuva-aineistoa sekä arkeologista löytöaineistoa.

Museon eri säilytystilat poikkeavat olosuhteiltaan toisistaan, mutta yhteisiä ongelmia ovat ilmastoinnin säätelyn puutteet, kokoelmasiirtoja vaikeuttavat sijainnit ja olosuhteet sekä osittain tilojen riittämättömyys. Kauklahdessa vain yksi säilytystila on automaattisesti olosuhdeilmastoitu ja kiinteistöä puuttuvat hissit. Juvanmalmilla ilman huono laatu on akuutein ongelma. Museon toimiston yhteydessä WeeGeellä kokoelmille tarvittaisiin eri tavoin olosuhdeilmastoitua tilaa ja esimerkiksi erillinen tila muille kokoelmille haitallisille negatiiville (esim. nitraattinegatiivit tai etikoituvat asetaattinegatiivit).

Kaupunginmuseo on tehnyt tarveselvityksen uuden kokoelmakeskuksen tarpeista, jossa on museoesineiden säilytystilaratkaisujen ja -olosuhteiden lisäksi pohdittu kohteiden saavutettavuutta myös asiakaspalvelun näkökulmasta. Uuden kokoelmakeskuksen tarveselvitys on hyväksytty Espoon kulttuurilautakunnassa 2018. Parhaillaan selvitetään myös mahdollisuuksia saada kaikki kaupunginmuseon toimitilat yhteen toimipisteeseen tulevaisuudessa. Kokoelmien näkökulmasta se edistäisi kokoelmien saatavuutta ja asiakastyötä sekä vähentäisi kokoelmalogistiikkaan tarvittavia resursseja ja kokoelmatyön ympäristökuormitusta.

Kokoelmien hoidossa keskitytään ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin, joihin kuuluvat kokoelmien turvallinen näytteillä olo, asianmukainen säilytyspakkaaminen tai -suojaus, suunnitellut kokoelmasiirrot sekä säilytys- ja näyttelytilojen dataloggerien avulla tehtävä olosuhteiden seuraaminen ja säätäminen optimaaliseksi kokoelmien säilyvyyden kannalta. Teknistä konservointia (puhdistus, tukeminen jne.) annetaan tarvittaessa lähinnä museokokoelmaan vastaanotetuille ja näyttelyyn

Kenkälaatikot. Kuva Suvi Kettula.

siirrettäville kohteille. Hyönteistuoja ennaltaehkäistään puhdistuksella, pakastamalla ja eristämällä. Lisäksi apuna käytetään näyttely- ja säilytystiloissa hyönteisansojen monitorointia, joka hankitaan osittain ostopalveluna.

Kokoelman säilyvyydestä on vastuussa museon koko henkilökunta, mutta erityisesti museomestarit ja konservaattori sekä kokoelmaintendentit. Valokuva- ja paperikonservointi sekä arkeologisten esineiden konservointi tilataan ostopalveluna. Museossa jatketaan kokoelmalogistiikan eli kokoelmien kokonaisvaltaisen ja hallitun toimintaketjun kehittämistyötä. Tähän kuuluvat muun muassa tarkoituksenmukaisten kalusteiden sekä pakkaus- ja suojausmenetelmien kehittäminen sekä prosessien ja logistiikan suunnittelu museon seitsemän eri toimitilan välillä.

Tulevina vuosina aloitetaan kokoelmien pelastussuunnitelman tekeminen yhdessä Espoon pelastuslaitoksen kanssa. Pelastussuunnitelma koskee esinekokoelmien säilytystiloja ja näyttelykohteita.

Kokoelmakuvista kuratoidaan näyttelyä vuodelle 2020. Työssä Minna Vento, Heli Haavisto ja Leena Sippinen. Kuva Sanna Valoranta-Saltikoff.

Kokoelmien saavutettavuus ja tuotteistaminen

Kokoelman käyttäjät

Oman organisaation työntekijät ovat kokoelman tärkeimmät käyttäjät. Kokoelmaa hyödynnetään projekteina tuotettavissa näyttelyissä ja aineistoja käytetään museon julkaisuissa, tiedotuksessa ja markkinoinnissa. Museolehtorit ja oppaat hyödyntävät kokoelmaa yleisötyön eri muodoissa.

Tutkijat ovat kokoelmien tärkeä ja moninainen käyttäjäryhmä yliopistojen ammattitutkijoista sukututkimusta harrastaviin asiakkaisiin. Tutkimusaiheet ja laajuudet ovat erittäin vaihtelevia. Tutkijapalvelua pyritään tarjoamaan mahdollisuuksien mukaan ja selvitystyöstä peritään museon hinnaston mukaiset maksut.

Kuvakokoelmat ja arkisto ottavat vastaan asiakkaita, jotka voivat henkilökunnan opastuksella tutustua digitoituihin kokoelmiin museon asiakaspäätteellä. Digitoimatonta arkistoa kuva-aineistoa voi tilata tutkittavaksi sopimuksen mukaan. Kaikki tutkijakäynnit on sovittava etukäteen.

Tiedotusvälineet hyödyntävät aktiivisesti etenkin valokuvakokoelmia. Kokoelmapalveluiden henkilökunnan tietotaitoa ja asiantuntijuutta tiedotusvälineet hyödyntävät tietopalvelupyynnöin.

Oppilaitokset käyttävät kokoelmia enenevässä määrin. Käyttökokoelmat mahdollistavat esineiden käytön, kokeilun ja

Kokoelman saavutettavuus / asiakaspalvelu

Jos etsit kokoelmistamme mahdollisesti löytyvää aineistoa tai tietoa, toimi näin:

1. Katso, olemmeko jo ehtineet julkaista sitä Finnassa: <https://ekm.finna.fi/>
2. Jos et löydä etsimääsi tai haluat tietää, löytyykö samaan aiheeseen liittyvää aineistoa lisää, voit
 - a. Ottaa yhteyttä Finnasta löytämäsi kohteen kautta klikkaamalla kohteen kuvaa, jolloin viereen tulee palautelinkki. Sitä kautta jättämäsi viesti tulee kokoelmaintendenttien sähköpostiin, ja tiedämme heti mistä kohteesta on kyse.
 - b. Avata museon verkkosivut www.espoonkaupunginmuseo.fi kohdasta KOKOELMAT. Kuva-, esine- ja arkistokokoelmista vastaavien henkilöiden yhteystiedot löytyvät sieltä. Arkisto-, kirjasto- ja valokuva-asioissa voit lähettää sähköpostia myös osoitteeseen museoarkisto@espoo.fi.
3. Kerro asiasi mieluiten sähköpostitse, tai puhelimitse. Tietopyynnössä on hyvä heti yksilöidä, mitä etsii. Voimme
 - a. Lähettää sinulle näyttökuvia tai tietokantaraportin toivomastasi aiheesta, mikäli siitä on kokoelmissamme aineistoa.
 - b. Sopia ajan, jolloin voit tulla käymään museon toimistotiloissa. Tietokantaamme voi tutustua henkilökunnan opastuksella, ja sopimuksen mukaan myös alkuperäistä aineistoa voidaan tuoda tutkittavaksi.

kuljettamisen sinne, missä asiakkaita on. Museolehtoreiden kanssa tehtävä yhteistyö vie kokoelmia myös niiden luo, joilla ei ole mahdollista vierailla kaupunginmuseumissa tai käyttää digitaalisia palveluita. Museolehtorit suunnittelevat koululaisille ja opiskelijoille erilaisia kokoelmalähtöisiä palveluita. Muun muassa Espoo sisällissodassa -hankkeen puitteissa lukiolaisille tarjottiin arkistopedagogisia työpajoja, jotka ovat jääneet pysyvään koululaispalveluvalikoimaan.

Edellä mainittujen erityisryhmien lisäksi kokoelmiin liittyvää vuorovaikutusta on yksittäisten kaupunkilaisten, erilaisten harrastajien, oppilaitosten opiskelijoiden, monien yhdistysten ja eri alojen osajien kanssa. Suuri yleisö tutustuu kokoelmiin näyttelyissä, julkaisuissa ja verkkopalveluissa, etenkin Finnassa, jossa on pääsy avoimena datana jaettuun digitoituun aineistoon.

Vuorovaikutus yleisön kanssa on vastavuoroista ja kaupunginmuseumo saa säännöllisesti yhteydenottoja kokoelmiin liittyen. Osa yhteydenotoista koskee kuvatilauksia, mutta joukossa on myös palautetta esimerkiksi Finnassa esiintyviin objekteihin liittyen.

Myös kokoelmiin liittyvä tietopalvelu on keskeisessä roolissa yleisöä palveltaessa. Esine-, arkisto- ja valokuvakokoelmien intendentit pyrkivät vastaamaan yleisön esittämiin kysymyksiin kaupunginmuseumon kokoelmia koskien ja liittyen Espoon historiaan. Tietopalvelutoiminta on maksutonta, kun asiakkaita ohjataan oikeiden tietolähteiden pariin. Suuremmasta selvitystyöstä peritään hinnaston mukaiset maksut.

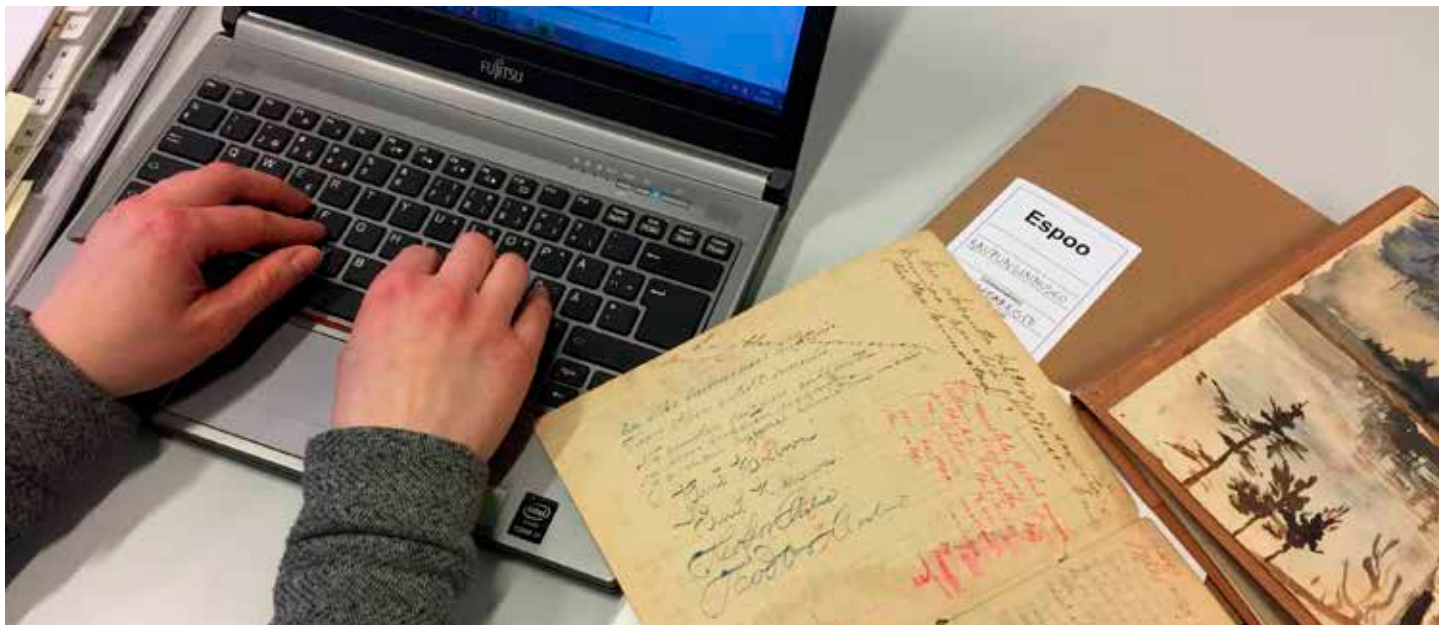
Muut KAM-sektorin (kirjastot, arkistot, museot) organisaatiot käyttävät Espoon kaupunginmuseumon kokoelmia omassa toiminnassaan. Kokoelmien näyttelylainat ovat tyypillisin kokoelmien hyödyntämisen muoto. Lainaustoiminta on pääasiassa maksullista. Myös erilaiset museoiden väliset yhteishankkeet voivat kohdistua kokoelmiin ja niihin liittyvien tietovarantojen hyödyntämiseen. Museoiden välinen yhteistyö koskee usein myös henkilökunnan tietotaitoa. Tästä esimerkkinä ovat erilaiset museoiden väliset kokoelmakehityshankkeet ja konservointilaitosten ammattiosaamisen hyödyntäminen.

Näyttelyt ja julkaisut

Kaupunginmuseumo tuottaa erilaisia Espooseen liittyviä näyttelyitä omien kokoelmien pohjalta KAMUun näyttelykeskus WeeGeelle, Talomuseumo Glimsiin, Saaristomuseumo Pentalaan ja muihin museumon toimipisteisiin. Laaja-alaiset hankkeet, joissa on mukana kokoelma-, yleisötyö-, projekti- ja markkinointiosaamista, mahdollistavat näyttelyideoiden monipuolisen käsittelyn ja erilaiset näkökulmat museumon kokoelmiin.

Laajojen hankkeiden lisäksi kokoelmista voidaan toteuttaa myös erilaisia popup-näyttelyitä museumon tiloihin ja muihin soveltuviin paikkoihin. Näitä toteutetaan usein yhteistyössä erilaisten oppilaitosten, yhdistysten yms. sidosryhmien kanssa.

Kokoelmien tuotteistamista on toistaiseksi tehty lähinnä isompien hankkeiden yhteydessä, kun on suunniteltu opastuksia, reittejä, tapahtumia tai myyntituotteita näyttelyihin liittyen. Kokoelmiin liittyvää tietoa on myös koottu museumon julkaisuihin, jotka ovat käsitelleet Espoon historiaa.

Lukiolaiset tutkivat sisällissotaan liittyviä arkistoaineistoja. Kuva Sanna Valorinta-Saltikoff.

Glimsin kievarihuoneen tapetti mallina myyntituotteille. Kuva Leevi Salmi.

Viimeisimpiä kokoelmia sivuavia ja esitteleviä julkaisuja ovat mm. Lasin aika –Kaukalahden lasitehdas 1923-1952, Espoon kadonneita kartanoita, Sisällissodan aikaan Espoossa ja Saaristomuseo Pentala.

Verkkopalvelut

Erilaiset verkkopalvelut mahdollistavat pääsyn julkisiin kokoelmiin ajasta ja paikasta riippumatta. Asiakkaita pyritään ohjaamaan itsenäisiin tiedonhakuihin verkossa henkilökohtaisella neuvonnalla ja tiedottamisella internetissä sekä tapahtumien yhteydessä. Verkkokäytön lisääntyminen vapauttaa museon asiantuntijoiden resursseja rutiininomaisista tiedonhauista vaativampaan tutkimukseen ja mahdollistaa paremman asiakaspalvelun. Verkkopalveluiden laajeneminen ja lisääntyvä käyttö parantaa herkistä materiaaleista, kuten paperista ja tekstiilistä, valmistettujen objektien säilymistä. Sillä tavoin niitä ei tarvitse altistaa liikuttelulle, kosteuden vaihtelulle ja valolle.

Espoon kaupunginmuseo tarjoaa Kauko-kokoelmahallintajärjestelmään tallennetut julkiset kokoelmatiedot haettavaksi valtakunnallisessa Finna-verkkopalvelussa ja sen Espoo-näkylässä ekm.finna.fi. Kaupunginmuseo on aktiivisesti kehittämässä Finnan uusia palveluita, esimerkiksi Luokahuonekokonaisuutta kouluille ja opetukseen sekä Seinätön museo –palvelun Finna-käyttöliittymää. Aktiivisesti yhteistyössä muiden pääkaupunkiseudun museoiden kanssa etsitään myös keinoja datan avaamiseen ja uuden valokuvien jakelun käyttöliittymän kehittämiseen.

Kokoelma-aineistoja tarjotaan myös tuotteistettuina palveluina asiakkaille museon toimipisteiden verkkosivuilla ja erityisesti Seinätön museo –palvelun kautta tuotettuina

mobiilireitteinä. Mobiilireittejä on museon toimesta ja yhteistyössä kaupunkilaisten kanssa vuoteen 2019 mennessä julkaistu Leppävaaran sisällissodan aikaisista taistelupaikoista, Träskändan kartanopuistosta, Saaristomuseo Pentalasta, Huvilamuseo Rulluddista, Tapiolasta ja Kivenlahdesta. Vuonna 2019 kokeiltiin myös ensimmäistä kertaa asukasyhdistyksen kanssa yhdessä tuotettua mobiilireittiä. Mobiilireitteihin voi tutustua <https://tarinasoitin.fi/espoonkaupunginmuseo>

Laajat, tutkitut ja monipuoliset kokoelmat tarjoavat monenlaisia mahdollisuuksia kulttuuriperintötiedon käyttöön ja tuotteistamiseen. Ennen kaikkea museon kokoelmat ovat aineistoja espoolaisten identiteetin rakentamiseen yhdessä erisidosryhmien kanssa.

Vellikello Albergan kartanosta. Kuva Laura Kannasmaa.

Museokokoelmia säilytyksessä.

KAMU ESPOON
KAUPUNGIN
MUSEO

GLIMS ESPOON
KAUPUNGIN
MUSEO

LAGSTAD ESPOON
KAUPUNGIN
MUSEO

RULLUDD ESPOON
KAUPUNGIN
MUSEO

PENTALA ESPOON
KAUPUNGIN
MUSEO

Tunnetme Espoon.

KULTTUURIESPOO.*fi*